

Mir - svoboda - pravičnost

BOJEVNIK

NAROČNIKOM IN BRALCEM!

Po dolgem odmoru Vam pošiljamo zopet naš list. Višje sile so nam preprečile, da ni mogel redno izhajati. Toda po velikem prizadevanju smo dosegli pravico in sedaj smo veseli, da ne zamre naša beseda, beseda miru, svobode in pravičnosti. Prosimo vse naše naročnike, naj ostanejo zvesti našemu listu in naj ga ponese med vse naše ljudstvo, da bo vsakdo z vso dušo in vsem srcem spoznal našo vzvišeno zamisel, da ji bo vsakdo služil, ker le tako moremo uresničiti stremljenje, ki ga zagovarja in razširja naš list. Pridobivajte nove naročnike in darujte za naš tiskovni sklad!

Naša pravica

Zveza bojevnikov je razpuščena, toda zatreti ni mogoče ideje, porojene v strelskih jarkih v dobi grozot in razdejanj, v času najhujšega trpljenja in najbridkejših nadlog.

Mogoče ni preslišati našega klica, klica tisočev in tisočev naših najboljših po svobodi, miru in pravičnosti.

Vedno in povsod smo pokazali svojo ljubezen do svoje države, svojega kralja in svojega naroda; ni ga med nami, ki bi mogel dvomiti o naši zvestobi do naše domovine, vedno smo poudarjali, da hočemo storiti vse, da bodo zadovoljni vsi sloji našega naroda, da zavladata pri nas blagostanje in sreča.

Organizacije Zveze bojevnikov ni več, ostalo pa je še naše srce, naša ljubezen, naše zahteve in naša stremljenja. Vse to bo živelo v srcih nas vseh, ki smo prestali grozote svetovne vojne. Tudi brez organizacije smo močni, polni življenja in sposobni, da oživotvorimo vse ono, kar smo si zapisali v naša srca v dneh trpljenja in grozot.

Naprej!

Slišimo korake, bijoče po prebujenih cestah. V hitrejšem tempu hite bojevniki v bojne linije. Proti vsem zunanjim krivogledom, lačnim naše krvi in zemlje.

Nekdanja Zveza slovenskih vojakov je bila res skromna: tovarištvo in pieteta do padlih, to je bilo vse. Vendar je bilo tudi to nekaj za tiste čase, ko je bilo še vsega dovolj: dela in jela. Ko je pa pričelo tega primanjkovati, so se bojevniki zavedali resnosti časa ter si pričeli snovati podporne fonde, kopati si okope, ki naj bi jih ščitili pred nastopajočo bedo. Organizacija se je razvijala torej pravilno in dosledno. Najprej je bilo treba zakoreniniti v ljudeh tovarištvo; brez tega bi ne bili mogoči podporni skladi. In če ne bi bilo prve in druge etape, bi ne došlo do tretje, to je: organizacija bi ne dosegla svoje bitne nujnosti in s tem legitimacije javnosti. To si je priborila Zveza

šele tedaj, ko si je stekla zaupanje naroda, ko je javnost spoznala njeno nesebičnost, njeno blagohotnost in harmonično ubranost njenih načel. Pot med narodne množice se ji je utrla kar spontano, sama od sebe.

Rasla je sicer polagoma, toda dosledno svojim načelom, zavedajoč se, da je maso lažje pridobiti kakor obdržati. Saj ni nikaka umetnost, napihati med maso nekaj papriciranih isker, da se razvname. S takim netivom se vžigajo volilci na volilnih shodih, s kavijarjem se pitajo hitlerjevci pred naskokom, s paprikašem in šmarnico pa junaki noža.

Bojevniki so pa resni ljudje in se takega netiva ne poslužujejo. Danes je sila, same besede, še tako ognjevite, ne zaležejo dosti, treba je dejanj. Ako kdo samo gobezda, da bo nekoga vrgel, zavil mu vrat, pobil ga, ni s tem še dosti pripomogel k izboljšanju krize. Eno je gobezdanje, pozitivno lečenje bede je drugo.

Kdo se bo sistematično boril proti izkoriščanju delavstva ter si poblize ogledal vpijoče razmere po naših rudarskih revirjih? Kdo bo premaknil z mrtve točke nesrečno agrarno reformo, ki je kdo ve kje obtičala? Kdo bo zastavil svojo moralno silo sem, kdo tja? Kdo se resnično pogajal za delavca, kmeta in siromaka? Mtč.

Ven iz bede!

Pravijo ji kriza, tej bedi. In je to že tako vsakdanja beseda kakor voda, moda, žoga, že močno obrabljena, naravnost smešna; «kriza» profanacija na resnično bedo. Na račun krize so pometali v morje toliko in toliko milijonov stotov pšenice, riža, pogreznili toliko ladij letnih pridelkov, kave, uničili ogromne komplekse žitnega polja. Vse zato, ker je zemlja bujno obrodila in je pretila «nevarnost», da bi prišla ljudstva ceneje do hrane. Kapitalističnim trustom je bilo to blazno uničevanje malenkost, ali to «malenkost» bodo še drago plačali. Suša, povodnji, kobilice, potresi in slično, tudi to so trustom malenkost, ki jim prav nič ne morejo škoditi, nasprotno, donašajo jim le profite. Na račun krize je bilo pognanih na cesto že toliko in toliko tisočev delavskih družin, medtem ko ščeneti generalnih direktorjev nemoteno žro pečenje s srebrnih pladnjev in se vozijo v avtomobilih najmodernejših tipov. Dalje so bile na račun krize iznesene na varno horendne vsote, prisluzene po bednih delavskih parah, ki so danes prav zaradi tega brez kruha.

Mednarodna borza dela predlaga 40urni tednik, da bi se na ta način omejila brezposelnost. Bi bilo že nekaj, ali še ne bi izenačilo ogromne neenakosti med mašino in človekom. Tu bi bilo treba še krepkeje zaježiti, morda bi se odpravilo brezdelje s pet- do šesturnim delavnikom. Mašina naj dela, človeku pa pritiče vsaj nekaj ur življenja na dan. Kapitalisti pa so zelo slabi taktiki. Zdaj, ko imajo priliko, da bi nekaj popustili od delavnega časa in od svojega ogromnega profita, delavstvo samo jim ponuja

kompromis. Toda ne, špekulant ostane špekulant. Noč popustiti niti pare, zato bo pa moral neprosto voljno dati vse. Kajti čas popolnega skrahiranja kapitalističnega sistema je silo blizu.

Mi pa predlagamo za našo državo sledečo rešitev. Država naj s primernimi ukrepi prisili brezvestne špekulante, ki so iznesli iz države kapital, da ga vrnejo iz tujine. Kdor v določenem roku kapitala ne bi preskrbel nazaj, se mu zapleni doma premoženje. Potem, ko je kapital doma, naj najame država prisilno notranje posojilo od domačih velekapitalistov. In to notranje posojilo naj se porabi izključno in samo za investicije; to je za gradbo cest, železnic, mostov, regulacij rek, osuševanja močvirnih kompleksov itd. Na ta način se zaposlijo mase, a obenem si država sama gospodarsko opomore. Ako hoče vlada dobro državi in narodu, tedaj bo to gladko izvedla, kajti v takem primeru stoji za njo kompaktna masa naroda. Mtč.

Demokracija

Evropa, ki je od francoske revolucije dalje vedno stremela, da se v vseh državah uveljavi demokratično načelo, to je volja ljudstva, zopet sili nazaj v dobo najhujše reakcije, absolutizma in tiranstva. Skoro vsakdo je bil uverjen, da bo fašizem pod Mussolinijem v Italiji ostal osamljen in da se bo ubil sam v sebi, prav tako je bilo splošno mnenje, da bo oblast komunističnih mogotcev v Rusiji le bežen poskus levičarskega absolutizma, kateremu mora slediti pravi demokratizem. Toda dogodki zadnjih mesecev so zopet pokazali, da človeštvo išče v sedanjih hudih časih odrešenika, ki naj bi namah spremenil svet v raj. Tako smo doživeli, da je dobila Nemčija svojega vodnika Hitlerja, sedaj se je pa pofašistila tudi Avstrija, ki jo namerava odrešiti Dollfuss. Vse nemško ljudstvo tako v Nemčiji kakor v Avstriji pa čaka trenutka, ko bosta vodji s čarobno palico pričarala srečo in blagostanje. Toda začetki so kaj klavni. Ne le da se ječe in taborišča za internirance polnijo, da se izganjajo lastni državljani, ampak odvzeta je vsem tudi pravica svobodne besede in javne kritike. Za ljudstvo se pa še ni storilo ničesar, brezposelnost je hujša, kakor je bila. Videti je, da tudi ti odrešeniki, ki hočejo z najsirovejšo silo zatreti v človeštvu vse vrline, ki si jih je priborilo v teku stoletij in se rešilo spon telesnega suženjstva in duševnega tiranstva, ne bodo mogli ustvariti pogojev za srečo in blaginjo narodov in držav.

Dasi se okrog nas ustvarjajo države po fašističnem vzorcu, kjer se zametava svoboda besede in tepta volja ljudstev, imamo vendar na svetu še pretežno večino držav, ki jim je demokratični princip, to je ljudska volja, nad vse. Naj omenimo le Francijo in Anglijo, ti prvoborniljici za demokratičen način vladanja, dalje Češkoslovaško, Poljsko, Bolgarijo, vse severne države Evrope, Španijo, vso Ameriko, vse države, ki so z Anglijo v državni zvezi. Iz tega vidimo, da je ljudska volja upoštevana še povsod v velikem številu držav.

Nehote se vprašamo, kako more sedaj po svetovni vojni, v dvajsetem stoletju sploh priti do takih absolutističnih vladavin, kakor jih imamo okrog sebe. Vzrokov je več. Glavni vzrok so hude življenjske razmere, v katere je zašlo ljudstvo. Dela ni, zaslužka ni, lakota in beda pritiskata na vrata, nikjer ni izhoda iz teh težavnih dni. Človek je postal za skorjico kruha suženj vsakomur, ki mu jo le pokaže. Ljudi pa navdaja tudi večer strah pred mogotci tega sveta, brutalne sile, s katerimi vladajo mogočnjaki, nehote zapro sapo še tistim, ki so si upali povedati odkrito in svobodno besedo. Drugi vzrok je pa napaka onih demokratičnih strank, ki so v svoji demokratičnosti mirno gledale, kako se šopiri in razširja vedno bolj in bolj načelo zastrupljalcev ljudske volje, in niso z energično kretnjo že v kali zadušile poizkusov absolu-

tizma in reakcije. Tako se je zgodilo, da so bile vse demokratične stranke čez noč pogazene. Njih nasledniki so napolnili ječe in taborišča s predstavniki teh strank, ljudstvo terorizirali, preganjali posameznike in jim vzeli vse pravice samoodločevanja. Da so se pri tem posluževali vseh sredstev, je jasno. Tako je prišlo do tega, da je prevzel posameznik vso moč in oblast nase ter sedaj z okrutnim očesom pazi, da mu je kdo ne izmakne. Zato je fašizem v vsaki obliki nasilje.

Toda ljudje se rode in umirajo — mislijo in čutijo — in tega jim ne more nihče zabraniti. In kadar je njih misel strašna grenkost in njih občutek velika bolešt, tedaj zagrabi in podero pred seboj vse, kar se jim stavi po robu. Tudi tega jim nihče ne more zabraniti, ker je tudi to naravni zakon. Demokratična misel bo zopet vstala in se ponovno razživela, kajti demokracija bo vsaj tlela v srcih ljudi, dokler bo na svetu človeški rod. R. W.

Zakaj je na svetu hudo

Zakaj imamo svetovno gospodarsko krizo, je že natančno dognano. Tehnika je privedla tako v industriji kakor v poljedelstvu — namreč pri vseodločujoči svetovni veleposesti — strojno pridelovanje vseh za življenje potrebnih predmetov tako daleč, da potrebuje industrijski in veleposesniški kapital pri strojih vedno manj ljudi za delo. Velekapital in njegovi stroji delajo, odjemljejo ljudem delo in kruh, blago se kopiči, kupcev ni. Kje neki naj se kupci vzamejo, če je vzela velekapital ljudem že skoro vsako možnost zaslužkov? Velekapital stoka, ker mu kupčija ne gre več tako od rok kakor prej, ker nimajo narodi ničesar več, kar bi še mogel izvleči iz njih. To je kriza mednarodnega velekapitala. Delavstvo in uradništvo je pri preobilici umetnega dela in pri padanju kupčij za kapital vedno cenejše blago, ki ga velekapital izkorišča do skrajnosti. Ko je iz njih iztisnil, kar je mogel, jih postavi enostavno na cesto, kakor vržemo proč izžeto limono. Veleposesniški stroji so uničili cene vseh poljedelskih pridelkov. Ker nimajo denarja delavec, uradnik in kmet, tudi on ne more od tovarnarja kupovati blaga. Tako ne zaslužita ničesar trgovec in tovarnar. Stroji v veliki meri stojijo, ker ne morejo za nikogar delati. V resnici bi že lahko delali za ljudi, ampak oni delajo le za denar in ne za ljudi, njihov Bog je denar in ne človek, ki je stroje sam in zase napravil.

Temu stanju pravi svet kriza. Res je kriza, toda treba je, da vprašamo, za koga je kriza in kdo je je kriv. Kriza je najhujša za brezposelne delavce in uradnike, pa tudi za obrtnike in trgovce, ker so zaradi zmanjšane prometa in zaslužkov porabili zadnje prihranke, ki so jih imeli. Vsi ti nimajo kruha, obleke in stanovanja. Od hiše do hiše se potikajo za kosček kruha zase in za svoje nedolžne otročičke ter beračijo, da ne poginejo gladi. Stanujejo že po brlogih kakor divje zveri. Kmet ima vsaj to, kar sam pridelava. Obutve, obleke in drugih potrebščin pa si že ne more kupiti. Tudi davkov ne more več v redu plačevati, še manj obresti in dolgov. Rep za repom gre iz hleva, njiva za njivo. Če pojde to tako naprej, bo tudi kmet stanoval v brlogu. Tovarnar in veleposestnik pa čakata pri bogato obloženi mizi, kdaj bosta zopet pognala svoje stroje. Seveda zase, ne za delavca, uradnika, obrtnika, trgovca ali kmeta. Pa jih ne bodo pognali na ta način, kakor si to predstavljajo. Odkod naj vendar delavec in kmet dobita denar, da bi od tovarnarja ali veleposesnika kupovala, ko jim pa ta dva bogataša s svojimi stroji ne pustita do dela in zaslužka.

To pa ni šele od danes, tudi od leta 1929. ne, ko se je pri nas sedanja gospodarska stiska začela. V tako močvirje je zašel človeški gospodarski voz že nekako leta 1900. Da bi velekapitalu ne zmanjkalo dela in zaslužka, je leta 1914. nagnal ljudi v svetovno morijo. Takrat so državam lahko prodajali blago za vojaške obleke, kanone,

strojne puške, pline in granate. V štirih letih so narodi toliko razbili in pametnega dela zamudili, da je po vojni vsega primanjkovalo. Deset let se je nato vse strašansko naglo sukalo in vrtelo. Kapital je mislil, da bo zrasel do neba, stroji da se bodo razmnožili kakor listje in trava. Ali — nazadnje je bilo zopet vsega preveč in pričelo se je zniževanje plač, odpuščanje delavcev, uradnikov, propadanje obrtnikov, kmetov in trgovcev.

Kaj sedaj? Ogromna oboroževanja svetovnih gospodarstvenih velesil, katerim morajo — hočeš nočeš — slediti tudi vse male države, prav jasno kažejo, kaj hočejo, kakšne skomine ima zopet mednarodni velekapital. Radi bi zopet razbijanje, nato pa zopet desetletno pošastno delo, da kopicijo svoj nenasitni babilonski stolp. Ali — rana človeštva iz let 1914. do 1918. je še vse preveč sveža in odprta, kar bi lahko povedali vsi naši bivši bojevniki, invalidi, vdove in sirote, in tako se tudi mogočni krvolok svetovni velekapital prav ne upa. Kriza se pa nadaljuje za delavca, uradnika, kmeta, obrtnika, trgovca, pa tudi za veleposestnika in tovarnarja kot kazen za greh!

Kako se bo stvar končala?

Ali bo svetovni velekapital rad ali nerad delil zaslužek s človeštvom tako, kakor zapovedujejo človeška vest, poštenje in tudi zdrava pamet, ali pa bo poginilo vse človeštvo s kapitalisti in njihovimi maliki vred.

Bazovica

Četrta jesen. A mi vam nismo še pripravili pokojnega ležišča; pa mirni zremo v ta razrvani čas. Čeprav so dnevi mračni, Ideja sije v temnici, sije na Razklanem hribu, sije v Bazovici.

Mislijo, da so vas utajili. Dasiprav so zabrisali za vami sled, mlakuž krvi zabrisati ne morejo, ostale bodo do sodnega dne. In naj skoro ta zasine, hropemo k Tebi, Gospod vojnih trum.

Taka je molitev naša. Kako, kako naj molimo, ko nam iz molka prekipeva kletev, Hej, naprej, v leglo zajedavcev, čez Pohlep v Preboj! Gospod, povedi nas na Bazovico! Tam je okrvavljen, onečaščen grob teh naših. In mi bi šli, izprali kri ...

Odpusti, Gospod, ki si dopustil Rim, da bi Te moliti smeli. Tam stoji dom Zlobe, strahotna, prekleta «Regina Coeli». Odpusti, v naših srcih pali ogenj, ki ga ne iztrga niči moč rimskega pekla, ugasi ga le volja Tvoja in krvna osveta naša. Odpusti, slabotni smo, zlodejnikov ne moremo ljubiti, odpusti nam, če je to naš greh. Kaznuj nas, hropeče sužnje, tepi, le malodušja nam ne daj, malodušja ne in vročega utripa nam ne uhladi, vojnih trum Gospod ...

Mtč.

O domovina, ko te je Bog ustvaril, te je blagoslovil z obema rokama in rekel: «Tod bodo živeli veseli ljudje!» Skopó je meril lepoto, ko jo je trosil po zemlji od vzhoda do zahoda: šel je mimo silnih pokrajin, pa se ni ozrl nanje — puste leže tam, strmé proti nebu s slepimi očmi in prosijo milosti. Nazadnje mu je ostalo polno perišče lepote: razsul jo je na vse štiri strani: od štajerskih goric do strme tržaške obale pa od Triglava do Gorjancev. In rekel: «Veseli ljudje bodo živeli tod; pesem bo njih jezik in njih pesem bo vriskanje!» Kakor je rekel, tako se je zgodilo. Božja setev je pognala kal in rodila — zrasla so nebesa pod Triglavom. Oko, ki jih gleda, obstrmi pred tem čudom božjim, srce vztrepeče od same sladkosti: zakaj gore in poljane oznanjajo, da je Bog ustvaril paradiz za domovino veselemu rodu, blagoslovljenemu pred vsemi drugimi. Vse, kakor je rekel, se je zgodilo: bogatejši so pač drugi jeziki; pravijo tudi, da so milozvočnejši in bolj pripravi na vsakdanjo rabo — ali slovenska beseda je beseda praznika, petja in vriskanja. Iz zemlje same zveni kakor velikonočno potrkavanje in zvezde pojó kadar se na svoji svetli poti ustavijo ter se ozro na čudežno deželo pod seboj. Vesela domovina, pozdravljena iz veselega srca!

Ivan Cankar.

Dragi tovariši!

Kakor vam je znano, sem letos julija meseca začasno odložil predsedstvo Zveze bojevnikov. Ker ste mi, dragi tovariši, vi zapali to častno mesto, se mi zdi prav, da vam povem, zakaj sem to storil.

Letos je osrednji odbor naše zveze priredil več taborov, na katere ste prišli v velikem številu. Zelo rad bi bil prišel tjakaj tudi jaz, da bi vas zbrane pozdravil in da bi bil spet enkrat med vami. Gotovo pa veste, da zaradi svojega zdravstvenega stanja težko zapuščam svoj dom v Mariboru. Tudi takratno stanje mojega zdravlja mi je branilo, da bi se udeležil teh taborov. Nisem torej mogel biti o poteku taborov in o vsem, kar se je na njih vršilo, osebno poučen, nisem pa tudi prejel o tem nobenega merodajnega sporočila. O poteku taborov sem izvedel šele iz pisanja časopisov.

Nekaj dni po teh taborih sem kot predsednik Zveze bojevnikov prejel obvestilo kralj. banske uprave v Ljubljani, da ta razpušča osrednji odbor Zveze bojevnikov, ker da so se na taborih zveze kršila društvena pravila in da je zato odgovoren osrednji odbor zveze. Obenem so mi sporočili, da je v zadevi uvedena preiskava.

Po vsem tem nisem mogel s svoje strani presoditi dejstev, ki so dala kralj. banski upravi povod za postopanje proti osrednjemu odboru Zveze bojevnikov, nisem se pa tudi čutil odgovornega za dejstva, ki so povzročila postopanje kralj. banske uprave. Zato sem do razčiščenja zadeve odložil predsedstvo.

Kdor pozna nas in našo zvezo, ve, da so bila naša prizadevanja vedno nesebično in pošteno posvečena našemu narodu in državi. Iskreno želim, da bi osrednji odbor in vsa naša zveza mogli uspešno nadaljevati svoje nacionalno delo.

S to željo sem tudi stopil pred kralj. bansko upravo.

Prisrčno vas, dragi tovariši, pozdravljam.

General Maister.

20. september

Pet in dvajset tet, petnajst let v svobodi, smo čakali, da izpolnimo, kar je bila že od nekaj naša narodna dolžnost do onih, ki so v veliki meri prispevali k našemu osvobojenju!

Življenje je brzelo mimo nas, leta so umirala, na ljubljanskem pokopališču pri Sv. Križu so pa ždeli osamljeni trije grobovi, le v robnike teh grobov so bila vklesana imena: Ivan Adamič, Rudolf Lunder, Arnošt Windischer. Starejši obiskovalci pokopališča so večkrat nemo obstali ob teh grobeh in so se zamislili v nekdanje hude robske dni, mladina je pa hodila tod mimo in ni vedela, kaj so ti trije zakrivali, da stoje njih grobovi ob poti prezrti — zapuščeni — brez spomenika.

In vendar so dali vsi trije svoje mlado življenje za liubezen do svoje slovenske domovine, ki je bila tedaj strahovana in teptana, ko je ječala pod težkim tujčevim nasiljem, ki je odrekal slovenskim ljudem vse človečanske in naravne pravice.

Ti trije so padli kot žrtve, izgubili so najdražje — svoje življenje! Mnogo je bilo pa ranjenih, pregnanih, krivično obsojenih in zaprtih v ječe. Vse te žrtve so poglobile našo narodno zavest, poostrile so boj proti zatiralcem, povečale so odpor proti nasilju in znova zbudile v srcih vseh pravih Slovencev misel, da se je treba za vsako ceno otresti suženjskega jarma, kar se je deset let pozneje res zgodilo.

Vendar smo čakali še petnajst let, da smo storili svojo narodno dolžnost, namesto da bi povzdignili njih imena takoj v zarji svobodnih dni. Res hudo narodu, ki vse tako kmalu in hitro pozablja! Toda končno je vendar prišel dan, ki je zbrisal pozabo ter otel imena, delo in trpljenje hudih suženjskih dni.

Imena slovenskih trpinov Adamiča, Lundra in Windischerja morajo stati kot svetle zvezde narodne ljubezni med nami, 20. septembra pa mora biti za vse čase pomnik narodnega trpljenja, hkratu pa tudi znamenje prebujenja slovenskega naroda iz hlapčevstva in suženjstva!

Ali je bil boj za Koroško pravičen?

(K obletnici plebiscita na Koroškem.)

Ko so ob koncu leta 1918. jugoslovanski vojaški oddelki zasedli posamezne dele slovenske Koroške, so koroški Nemci govorili o «jugoslovanskih vdorih» («jugoslawische Einbrüche») in so Jugoslovanom odrekli pravico do zasedbe slovenskega Korotana. Oni so si kratkomalo prilasčali vso Koroško kot svojo, nemško zemljo. Saj imenujejo zdaj brez prikrivanja Koroško: die deutsche Südmärk (nemško južno marko).

Odgovorimo si na vprašanje: ali je bil naš boj za Koroško z moraličnega vidika upravičen? Pri tem je treba odgovoriti na dve vprašanji: 1.) Kakšno pravico smo imeli do Koroške? in: 2.) ali je bil naš boj z orožjem na Koroškem pravičen in upravičen?

Kakšno pravico smo imeli do Koroške?

Koroška je bila po razsulu leta 1918. brez gospodarja. Kdo je imel večjo pravico do nje: Nemci ali Slovenci?

Nekoč je bila vsa Koroška slovenska. Ljudstvo na Solnograškem še danes imenuje Koroško: das windische Land, kar pomeni slovensko deželo. A Slovenci, oziroma Jugoslovani po razsulu leta 1918. nismo terjali vse Koroške, marveč samo slovensko Koroško, to je ozemlje do vrh Dobrača (Slovenska Ziljska dolina), do vrh Osojskih Tur nad Vrbskim jezerom, do Sv. Urha in Magdalenske gore ali Sv. Helene nad Gosposvetskim poljem in do vrh Svinške ali Svinje planine nad Velikovoško ravnino. Bili smo popolnoma upravičeni, terjati to slovensko ozemlje zase. Nekateri so se skrupulozno vpraševali, ali smo bili upravičeni, zahtevati zase tudi Celovec, češ, ali ni to nemško mesto? Taka vprašanja izvirajo samo iz nepoznanja, oziroma iz površnega poznanja razmer. Bože mili! Celovec nemško mesto? Dà, na zunaj napravi vtisk nemškega mesta. Tako nemško mesto je bil do leta 1918. tudi Maribor. A kdo bi si danes upal trditi, da je Maribor nemško mesto? In prav tako slovensko mesto, kakor je danes Maribor, bi bil zdaj tudi Celovec, če bi bil po razsulu prišel v jugoslovansko državo. Celovec je nemško mesto samo zato, ker nam v Celovcu vso deco slovenskih priseljencev ponemčijo! Celovec in druga ponemčena mesta Koroške se redijo s slovensko krvjo!

Smo mar mi spričo nasilnega, brezobzirnega ponemčevanja izgubili pravico do Celovca? Naj bo mar nasilje in krivica pravna podlaga za pravično nemško posest Celovca? Naj mari izgubim pravico do svoje lastnine, ker mi jo je krivični in nasilni sosed nasilno ugrabil? Ne, nasilstvo in krivica ne moreta biti pravna podlaga za pravično pridobljeno posest!

Celovec smo terjali z isto pravico kakor Maribor. Tudi do Beljaka smo imeli večjo pravico kakor Nemci. Beljak leži sicer na meji med Nemško in Slovensko Koroško, a je na tri četrtine odprt proti slovenskemu ozemlju. Dežela vzdržuje mesta, ne mesta podeželja. Nemci so instinktivno čutili, da Beljak enako kakor Celovec spada k Slovenskemu Korotanu. V obeh mestih so po razsulu leta 1918. razširili lepake, naj se prebivalstvo zadrži mirno, kadar vkorakajo Jugoslovani. Računali so s takojšnjo zasedbo Celovca in Beljaka po Jugoslovanih z gotovim dejstvom.

Slovenci, Jugoslovani smo si torej po pravici lastili po razsulu Slovensko Koroško. Imeli smo pravico do te slovenske zemlje, do tega našega ljudstva. Naša napaka je bila samo, da se te pravice nismo bolj energično poslužili, to je da Koroške s Celovcem in Beljakom vred nismo nemudno zasedli.

Koroška se ponemčuje, žalibog, pa ali mar zaradi tega ni več naša? Naš slovenski rod na Koroškem se nam vedno bolj odtujuje, toda kaj je temu vzrok?

Glavni vzrok potujčevanja našega ljudstva na Koroškem je ponemčevalna šola. Ni ga uspešnejšega sredstva za potujčenje

kakega ljudstva, kakor je potujčevalna šola. Koroška šola — ponemčevalnica je rabelj in grobokop slovenstva na Koroškem. Na vsako šolo v slovenskem Korotanu bi lahko z vso upravičenostjo zapisali: Rabelj in grobokop koroških Slovencev!

In Nemci so našemu ljudstvu na Koroškem to šolo vsilili! To se je zgodilo okrog leta 1870. Slovenci so proti nemški šoli protestirali. Protestirale so tudi tedaj še čisto slovenske občine, zdaj že napol ponemčene, kakor Poreče ob Vrbskem jezeru, Vetrinj pri Celovcu, Podklošter v Ziljski dolini. A nemška oblastva v Celovcu so imela za vse slovenske proteste proti vsiljeni nemški šoli gluha ušesa. Hoteli so Koroško ponemčiti! Poslužili so se pravice močnejšega, to je nasilja, in so Slovencem vsilili prekleto šolo ponemčevalnico. Dà, ta šola je za Slovence na Koroškem res pravo prekletstvo! Ta šola decimira naš slovenski rod na Koroškem. To je vzgojevalnica renegatov, narodnih odpadnikov. Ta prekleta ponemčevalnica je v teku 50 let zastrupila naš rod na Koroškem z nemškim mišljenjem. Nemška zmaga pri plebiscitu je njen sad, je njeno delo.

Eno je jasno: Koroška se nasilno, brezobzirno potujčuje. Strnjeno nemško ozemlje do Karavank je nemški cilj. A še je to slovenska zemlja, segajoča od Karavank do gore Sv. Helene. Po razsulu smo hoteli Nemcem iztrgati plen, ki so si ga krivično prilastili. Hoteli smo našo Koroško rešiti izpod tujskega jarma. Bili smo k temu polno in povsem upravičeni.

Imeli smo pravico do Koroške.

2.

Ali je bil naš boj za Koroško pravičen in upravičen?

V tedniku «Schönere Zukunft» št. 37 t. I. je pisal Georg von Sachsen S. J., prej kronprinc kraljestva Saškega: «Pred vsakim materinskim jezikom moramo imeti visoko in globoko spoštovanje, ker prihaja od Boga. Zaradi Boga ima vsak narod, vsak rod sveto, od Boga dano, neodjemljivo pravico do svojega materinskega jezika. V nespremenljivem naravnem pravu koreninijo človečanske in narodne pravice: Pravica do življenja in svobode, do zdravja, do zakona, družine, dela, jezika, običajev in osobičnosti, pravica do pravosti in verstva. Noben narod ne sme teh dobrin drugemu narodu odvzemati, ker bi bilo to proti božjemu redu. Imamo najsvetejšo dolžnost, da te dobrine branimo, ker so božja naloga, naša pot v večnost.»

Torej vsak narod ima pravico do svojega jezika in do svoje narodne posebnosti in noben narod nima pravice drugega naroda oropati njegove narodnosti. Vsak narod ima pravico, da se brani pred krivičnimi napadaleci; ima pravico, da brani svoj jezik, svojo narodnost, svojo svobodo. Ker narod tvori organično celoto, je ves narod dolžan, da prihiti ogroženemu delu na pomoč. Prav kakor vsi deli, udi telesa, vse telo pomaga ogroženemu udju.

Del našega naroda na severni periferiji je bil na smrt ogrožen: imel je pravico, da se brani, in celokupni narod je imel dolžnost, da mu pomaga. Naš boj za Koroško je bil upravičen.

V knjižici «Die Kirche und der Friede» piše H. Hoffmann: «Nobena država nima pravice, da zabrani kulturno skuonost z lastnim narodom, nobena vlada nima pravice, da kak narod oropa njegovega jezika in njegove narodnosti.»

Tudi koroški Nemci nimaio pravice, da naš narod na Koroškem oropajo jezika in narodnosti. Upravičeno smo proti temu nastopili. Nastopili smo za svobodo in pravico naših bratov na severu, nastopili smo za svobodo slovenske zemlje. Že Prešeren je pel:

Manj strašna noč je v črne zemlje krili,
kot so pod svetlim soncem sužni dnovi.

Pri Verdunu, v vasi Varennesu, so Američani postavili padlim vojakom spomenik z napisom: «Pravica je boljša od miru.»

Kakor posameznik, tako ima tudi narod pravico do življenja in obstoja. In kakor se sme posameznik boriti proti krivičnim napadalcem, tako se sme ta narod braniti narod in država. Katoliška morala nozna izraz: pravična vojna. O pravični vojni govori sv. Avguštin in njemu sledi sv. Tomaž Akvinski, ki imenuje pravično ono vojno, ki maščuje krivico. Gotovo je vojna strašno zlo tako, za zmagovalca kakor za premaganega: iz tega pa ne sledi, da je vojna pod vsakimi okoliščinami nedovoljena. Iz tega sledi samo, kakor pravi dr. Koplér v «Linzer Quartalschrift», 1. zvezek, 1932., da se «vojna sme podvzeti samo iz pravičnih vzrokov največje važnosti, samo iz najtežjih razlogov, torej samo, da se popravi ali otrese taka krivica in taka

krivičnost, da se odvrne tako zlo, ki po naziranju narodov več tehta in je pogubnejše kakor vse zlo, ki ga prinese vojna s seboj.»

Katoliška morala pozna tri pogoje za dovoljeno vojno: 1.) Najvišja oblast; če obstoji še višja oblast, mora le-tá poravnati prizadejano krivico. 2.) Pravičen in važen vzrok. Edini pravičen vzrok napadalne vojne je prizadejana krivica, ki je sovražnik noče popraviti. Taki vzroki so: Pridobitev pokrajine, ki jo je nasprotnik krivično zasedel; obramba naroda, ki je krivično stiskan (glej Noldin, peta zapoved). 3.) Moralično gotova upravičenost za napadalno vojno, verjetna upravičenost za obrambno vojno.

Ali so bili dani vsi ti pogoji pri našem boju za Koroško?

Najvišja oblast v državi je razpadla in kakor se je pozneje izkazalo, so oni, ki so delali mir v Parizu, sami pričakovali, da bomo zasedli Koroško, in so se čudili, da tega nismo nemudno storili (glej Hribarjeve Spomine, II. zvezek).

Imeli smo pravičen in važen vzrok. Pravičen, ker smo imeli večjo pravico do Slovenske Koroške kakor Nemci; važen, ker je sovražnik kruto zatiral in ugonabljal naš narod na Koroškem. Po plebiscitu to delo s polno paro nadaljuje. Iztrebiti hoče naš rod na Koroškem.

In tretjič: Naša pravica do Koroške je bila moralično gotova. Mar ni pravično geslo: **Slova n s k a z e m l j a S l o v a n o m !**

Ali geslo: **P r o s t m o r a b i t i , p r o s t n a š r o d ,
n a s v o j i z e m l j i s v o j g o s p o d !**

Ali ono: **N a n a š i z e m l j i t u j i r o d
n a j g o s t n a m b o , a n e g o s p o d !**

Zakaj naj bi bil naš slovenski rod na Koroškem na lastni zemlji — nemški hlapec?!

Nesporno je, da smo imeli pravico do Koroške in da je bil naš boj za Koroško upravičen in pravičen. Imeli smo pravico do Koroške in imeli smo dolžnost, da zatiranemu slovenskemu rodu na Koroškem hitimo na pomoč!

Naš boj za Koroško je bil pravičen! K o r o t a n e c .

Kongres narodnih manjšin

Na manjšinskem kongresu, ki se je vršil septembra meseca v Brnu v Švici pod predsedstvom Slovenca doktorja Wilfana, je govoril tudi župnik Starc s Koroškega. Poudarjal je predvsem pomen verske vzgoje v materinem jeziku in obsojal države, ki celo iz cerkev izrivajo materin jezik. Omenjal je izjavo Vatikana, da škofje v Italiji ne smejo prosvetni upravi dati veroučiteljev, ki bi ne bili zmožni jezika narodne manjšine, med katero bi vršili svojo versko dolžnost. Dalje je poudarjal, da sta narod in vera, materin jezik in cerkev v tako tesni zvezi, da zahteva negovanje enega tudi negovanje drugega, da sledi zanemarjanju enega kot kazen propadanje drugega. Kot primer je navajal najbližjo zgodovino Slovencev, ko je iz slovenske Koroške in iz slovenskega Primorja pred Nemci, oziroma pred Italijani zbežalo vse, le duhovnik je ostal na mestu, le cerkev je ostala zvesta narodu. Ostro je tudi obsodil z besedami pisatelja dr. Gieutrupa, one duhovnike, ki potujčujejo narodne manjšine: kjerkoli bi duhovniki iz političnih vzrokov vzgojo do molitve v materinem jeziku zanemarjali, potem to niso več duhovniki, ampak navadni sužnji nacionalizma, pravi služabniki vere v duhu apostola sv. Pavla gotovo niso več!

Kongresi narodnih manjšin so velike važnosti zlasti za nas Slovence, saj so kongresi edino mednarodno mesto, kjer lahko pridejo do besede predstavniki manjšine, ki je ne ščitijo mednarodne pogodbe. Če bi ne imeli manjšinskih kongresov, bi malokdo v svetu vedel za gorje našega naroda pod tujim jarmom. Zato je naša dolžnost, da posvečamo več pažnje in da se bolj zanimamo za delo manjšinskih kongresov. Baš manjšinski kongresi so začeli boj za pravice narodnih manjšin tudi v onih državah (Italija), kjer nimajo narodne manjšine niti najnavadnejših človečanskih pravic, in delajo z vsemi silami, da se vse države po mednarodnih pogodbah obvežejo, da bodo spoštovale manjšinske pravice.

Njim, ki so dali življenje

Pozdravljeni srčno, očetje Vi naši,
tu kličemo danes otroci vsi Vaši,
pred leti ste šli na bojno polje,
kjer Vas je zadelo brezmejno gorje.

Zares, kako bridko je bilo slovo,
to vemo le mi — in pa nebo.
O kaj ste čutili, ko roko ste dali
ostalim doma, ki krog Vas smo jokali.

Pač čakali smo, da se vrnete, oče,
pošiljali k Bogu res prošnje smo vroče,
a prišlo je pismo z novico pregrozno,
da že zapustili dolino ste solzno.

Pozdravljeni srčno, prdragi nam bratje,
odšli ste pojoč, kot bili bi svatje,
tja v daljno, prostrano, krvavo bojišče,
odkoder se vrnil od Vas ni več nihče.

Pozdravljeni srčno, Vi skrbni možje,
o grenke za Vami so tekle solze,
ostale so same sirote in vdove,
ki čuvajo zvesto še Vaše domove.

Pozdravljeni srčno, Vi ljubi sinovi,
spomine pretužne resnobni ti dnovi
budijo vsem staršem za Vami, premili,
ko strt je njih up tam v tuji gomili.

Očetje in bratje, sinovi, možje,
še ni pozabilo Vas naše srce,
čeprav so neznani tam Vaši grobovi,
čeprav ne krasi jih jesenski cvetovi,
četudi zdaj lučka na njih ne brli,
ljubezen do vseh Vas — še vedno gori —
dokler nas ne združi nebeški Vladar,
odkjer se ločili ne bomo nikdar!

A. Š.

Mesec spominov — miru — razočaranj

November nam prinaša v deželo prve znanilke zime, uničevanja, smrti. Tudi človeštvo se zagrinja sedaj v tugo, boleost in spomine. Takoj v začetku se spominjamo vseh onih tisočev in tisočev, ki leže pod zeleno rušo in čakajo vstajenja. Žalostni spomini nas sedaj prav posebno opozarjajo na one legije naših najboljših očetov in fantov, ki so prelili kri na raznih bojiščih in se je njih kri razlila po širni zemlji, jo napojila, da so morala njih telesa, izmučena in izsesana, leči prezgodaj v hladno zemljo kot žrtve zapeljanega človeštva. Tem junakom se oddolžujemo te dni, da jih počastimo, hkratu pa tudi obljubljam, da bomo storili vse za ohranitev miru, sloge in bratstva med narodi. Spominski dnevi za umrle in v vojni padle junake, lučice na spomenikih žrtev svetovne vojne in vroče molitve so dokaz naše iskrene ljubezni, našega pristrčnega tovarištva in naših nepozabnih misli do njih, ki so nas v dneh trpljenja in grozot zapustili za vedno.

Kakor se utrne včasih svetel solnčni žarek skozi pusto novembrsko meglo, tako je pred leti meseca novembra posijala svetla luč med narode in človeštvo. Saj je 11. n o v e m b r a 1918. o b e n a j s t i h končala štiriletna svetovna morija, ki je zahtevala milijone človeških življenj in pokončala neštivilno svetovnih dobrin. Zato bo ta dan zapisan z zlatimi črkami v svetovni zgodovini, posebno pa v srcih vseh, ki so preživeli dni strašnega klanja. Nikoli ni mogoče dovolj poudariti tega dogodka in žal le, da nekateri narodi in nekatere države še danes nočejo medsebojnega miru in bratstva, temveč delajo na vse načine, kako bi ljudstva zavedli v novo klanje in v nove nesreče.

Za nas Slovence je pa mesec november še posebno žalosten mesec. Nesrečna pogodba v Rapallu je 12. novembra odtrgala od celokupnosti dele našega naroda. Za koroškimi Slovenci so prišli pod tujo oblast naši bratje ob Soči. Trst, Gorica in Istra so odrezani od našega narodnega telesa in ječe pod kruto tujčevo silo, vprašanje narodnih manjšin pa še vedno čaka pravične rešitve. Tako je november zasekal težko bol v naša srca, kajti upanje, da bo prinesel zaželeni in z žrtvami odkupljeni mir tudi srečo in enotnost slovenskemu narodu, se je izjalovilo. Ostala nam je trpka zavest, da hočejo veliki narodi na škodo manjših in slabotnejših krepiti svojo posest. Zato so pogodbe, ki slone na uničevanju in zatiranju slabjših, nemoralne in nepravične. Naša dolžnost je, da se tega zavedamo in da delamo z vsemi silami na to, da se krivice popravijo.

Kakor je november priprava in začetek zime-smrti in kakor pridejo za novembrom po dolgem presledku meseci pomladi, novega življenja in zopetnega vstajenja, tako smo trdno prepričani, da pride tudi za naš slovenski narod čas popolne združitve, prave svobode in novega lepšega življenja.

R. W.

Desetletnica bojevnških sestankov na Brezjah

Bilo je letos 14. julija, ko sem napisal na parniku «Oceania», ki je plul proti otoku Malti in kjer sem bil začasno nadomestnik stalnega kurata, članek za naš list in ga naslovil: «Desetič na Brezje!» Nisem pač vedel takrat, da je bila centrala Zveze bojevnšikov razpuščena in šele 3. avgusta, ko sem se vrnil s potovanja in s kolesom prevozil vso dolgo pot od Trsta preko bojnih poljan do Kranjske gore, mi je zadonela na uho ta bridka vest. Pa sem spet pognal kolo in skorajda treščil pred svetišče Marijino na Brezjah in prav pristrčno povprašal Našo Gospo slovenskih bojevnšikov, kaj nam ona letos veleva. Začul sem glas: «Preko vsega, v dovoljenih mejah, pozovi vseeno moše desetič gori v tolikanj ljubljeno Svetišče.»

Po listih sem pozival nato utrujene in razočarane moše; podpirali so me z zgledno zvestobo: cerkveno predstojništvo na Brezjah, nekateri tovariši in pa skupina Device Marije v Polju. Odzvali so se na Veliki šmaren tovariši; bilo nas je kljub vsemu kakih 4000 do 5000 moš. Pa čeprav je bilo takrat izredno veliko prireditev, čeprav je slavje na Stadionu odvezlo skoraj vse štajerske tovariše, čeprav nismo imeli polovične voznje in je še marsikatera težkoča strašila okoli, nismo klonili. V prenapolnjeni cerkvi se je vršila veličastna služba božja in so tovariši pevci pod spretnim vodstvom našega predobrega Wagnerja izredno lepo prepevali. Odlični organist, vrli gospod Bole, pa jih je mojstrsko spremljal. Pa je zadonel po cerkvi govor v spomin naši desetletnici. Zdelo se je, da govornik bere misli z obrazov navzočnih, kajti premnogi so mu potem izrazili željo, naj bi ves ta govor bil obelodanjen v «Bojevniku».

To seveda ni mogoče, vendar vsaj nekaj misli naj bo tu objavljenih. Govornik je primerjal sedanji čas dobi svetopisemskega kralja Baltazarja... Skrivnostni prsti človeške roke so pisali na steno palače bogoskrunskega kralja: «Lehtan si bil, najden prelahek, razdeljena bo tvoja kraljevina!» Tudi sedaj pišejo ogromni prsti svetovnega gorja strašen memento Evropi: armada 11 milijonov okostnjakov, padlih borcev, šklepeta po poljanah Evrope; malone 400 milijonov družinskih članov, po brezposelnosti obsojenih na počasno duševno in telesno hiranje, koraka utrujenih okoli in obtožuje sedanji brezsrčni stroj človeške družbe; kakor grozni apokaliptični jezdec švigajo okoli številke in zopet številke: 118 milijard zlatih mark (zlata marka = 17 dinarjev) državnih dolgov sveta, 4 bilijoni in 250 milijard dinarjev skupnih državnih in zasebnih svetovnih dolgov; ena milijarda na dan ne za kruh, ne za primeren stan in obleko, temveč za topove in tanke, podobne predpotopnim zverem, za najstrupenejše pline in vsakovrstne bakterije, ki naj pokončajo človeka, žival, rastlinstvo in polje, piše svoj neizprosni mane, tekkel, fares blazni moderni civilizaciji... Kam drviš Evropa? In ti Slovenija ljubljena? Ali se prečesto ni ponavljalo v tebi to, kar naša legenda pripoveduje o ošabnem

gorenjskem zidarju, ki je udaril Marijo Ljubensko na glavo v levo sence? Odprla se je široka rana na čelu, sveta kri se je razlila čez žalostni obraz in poškopila železno kladivo in desno roko zidarjevo. Neizmeren je večkrat napuh in brezobzirna nadutost dobrega dela slovenske inteligence, zlasti napol izobražencev, posebno v verskih zadevah, ko blatijo in klevetajo kar ne razumejo več in s polno pestjo mahajo po svetinjah domačega ljudstva. In vendar v breškem svetišču so si največji slovenski trpini podali roke pri Mariji in v neizmerni pieteti so prvi bojevniki dvignili v zahvalo ploščo Mariji pred njeno kapelico, kjer so letos desetič zbrani, in drugi so prinesli Mariji v dar svoja težka kladiva, namreč rudarji naši, pa ne zato, da jih zavihate proti Mariji kot gorenjski ošabni zidar, temveč zato, da jih obesijo kot jasen in javen spomin vsem Slovencem, da Marija še vedno blagoslavlja njih žulje, jim briše krvavi pot, jim rahlja mrtvaško srajco, ki jo nosijo vedno s seboj, in kakor jim jamščarica razsvetljuje temo v rovu, tako jim Marija, zvezda danica, kaže pot navzgor, k Večni Sreči! S prelepim zgledom z banjske planote, kjer je leta 1917. kuratova svetinja Marijina rešila nekega našega nemškega sotrpina gotove smrti zaradi zastrupljenja po plinu, hoče govornik navzočnim tovarišem dopovedati, da tudi nas v tej «dobi strupenih plinov vsepovsod» rešuje in vodi trdno zaupanje v Marijo, kraljico na Brezjah.

Ginjeni so poslušali moše... vse bridke prevare, vsa strašna razočaranja, vsi razni vojni in povojni doživljaji jim niso mogli vzeti globoke, moške vere in zaupanja iz src. Hvala vam, kremeniti može!

Letos so tudi prvič zapeli slovenski «Libera» našim padlim tovarišem v cerkvi bivši kurati, sami izborni pevci: v prvi vrsti mojster Kogej, Lavrič, ki je itak tudi predsednik Pevske zveze, in naš Mirko Ratej, vodja naših trboveljskih neustrašenih borcev. Zvesti dani besedi, da tabora na prostem ne bo, smo še malo med seboj pokramljali in se nato razšli v najlepši disciplini, polni najboljših vtisov in duševno okrepljeni za težke borbe življenja.

Fran Bonač.

130 let star vojaški spomenik

Leta 1800. postavljeni vojaški nagrobni spomenik na Fužinah razpada, treba ga je dogodkom in času primerno preurediti.

Mnogim Ljubljancem so Fužine pri Ljubljani zelo priljubljena poldnevna sprehodna točka. Spomladanska narava jih dvigne v ta dehteči, idilični, romantični gaj. Poletna vročina pa nudi v graščinskih parkih šetalcem dovolj hladne sence.

Najbolj živahno je okrog velike noči. Pot pelje skozi Štepanjo vas k Božjemu grobu in čez bližnjo poljsko pot na Fužine. Izletnik se rad ustavi pred Marijino kapelico sredi novega mostu. Romantičen je razgled s tega mostu na Ljubljano in mogočne betonske zgradbe veške električne centrale, na slappe pod jezom in Baumgartnovo graščino. Po graščinskih parkih stoji precej starih spomenikov.

Za graščinskim gospodarskim poslopjem te vodi pot proti umobolnici na Studencu. Ob ograjnem zidu umobolnice pridemo po kakih 30 korakih do zapuščenega, med drevjem skritega, do 130 let starega vojnega nagrobnega spomenika.

Spomenik je preprost, a vendar umetnina, delo neznanega mojstra. Na pol metra visokem kvadratnem kamenitem podstavku je bila še pred 30 leti marmornata plošča z napisom: «Den biedern Kriegerern verschiedener Nationen die im Jahre 1800 im Nothspitale zu (Kaltenbrunn) starben und hier die ewige Ruhe genießen.»¹

Zgodovina graščine na Fužinah nam pripoveduje, da je bila ob času francoskih vojn leta 1800 v tej graščini zasilna vojna bolnišnica, kjer so umrle ranjence in bolnike pokopavali na tem prostoru v skupno grobnico. Gotovo je torej, da so tu pokopani poleg francoskih vojakov tudi naši ljudje.

Sedaj spomenik razpada, tu in tam ga pokriva mah. Da prepreči popoln razpad, je Zveza slovenskih vojakov, podružnica Devica Marija v Polju, s centralo v Ljubljani, hotela pred leti spomenik popraviti ter ga vzeti v varstvo. Zaradi pomanjkanja sredstev in nerazumevanja nekaterih, se načrt ni uresničil. Tako

¹ Hrabrim borcem različnih narodnosti, ki so umrli v letu 1800 v zasilni bolnici (Fužine) in tukaj uživajo večni pokoj.

bo v nekaj letih ta zgodovinski nagrobnik, ki je znak srčne kulture naših dedov, razpadel. Naj bi se za ohranitev spomenika zavzela vsa javnost, dalje ZSV, društvo za umetnostno zgodovino ali varstvo spomenikov ter francoski krožek in domača občina. Fužine pa bodo za naprej še bolj privlačna izletna točka Ljubljancem.

Tako smo zapisali že leta 1931. Čas hitro mine. Bliskovito gre zgodovina človeških otrok, zlasti zadnje čase. Hej, ruski orjak, naš sobojevnik, kako spretno, kako elegantno vodiš svojega Golijata nad našimi polji, rekami in vasi. Toda stari zmaj — na ljubljanskem grbu ga še imamo — kuha svoj srd... Strašna, neprodurna megla, kakor da bi jo izbruhal sam ta grdun, ovija Ljubljano in še bolj fužinsko ravan. Dvigneš se jekleni jastreb 12. septembra drzen, zmagovit... Toda naenkrat ti zastanejo srce, pljuča; ranjene peroti te neso v pogubo... Tresk... v veje nad vojnim spomenikom, o katerem smo pisali... le malo, pa bi padel tudi ta preostanek iz Napoleonovih časov; v grobovih božje njive morda tulijo mrtvi bojevniki in opominjajo, svarijo... zaman, na smrt zadet padaš ponosni ptič in pod seboj pokoplješ v grozovitem sunku, s katerim rušiš kot najhujši top, zid v razdalji 12 metrov, osem ljudi, otrok božjih, med njimi tudi našega tovariša, nepozabnega Lušina... Bebec pogleda izza mrežastega okna umobolnice, se peklensko zareži, pokaže nekaj sodrugu bebcu in se hahlja: «O kakšna torta! Huj! Kakšna torta!» Sestra usmiljenka zaveka kakor ranjena grlica, se zgrudi na kolena in zakliče: O križani, usmili se jih! 35 korakov proč od francoskega spomenika leže, kot so ležali milijoni v težkih letih 1914. do 1918.

Predlagam: Skupina Devica Marija v Polju naj morda začne to akcijo; lepo naj se uredi vsa božja njiva pred umobolnico okoli starega spomenika, popravi naj se dostojno spomenik, ki je sam na sebi zelo lep, pritrji nanj plošča s slovenskim napisom namesto starega nemškega, ki javlja popotniku, da v tem gaju leže Napoleonovi borci in protivniki njegovi, dalje naj druga plošča javlja o strašni nesreči iz leta 1933., ki se je zgodila 35 korakov proč in eventualno naj se poleg imen ponesrečencev pritrji letalski vijak na spomenik.

Tako se oddolžimo spominu starih dni in vklešemo v kamen za vedno strašno nezgodo.

Bojevniki iz Device Marije v Polju naj zainteresirajo za ta spomenik in načrt posestnika tega kraja, Aeroput, francoski konzulat, francoski krožek, svojce ponesrečencev, občino Devica Marije v Polju in druge.

Franc Bonač.

„Armee im Schatten“¹

Bivši naši sedemnajsti, po domače «Janezi», so dobili svoje vojne spomine, in sicer v — nemškem jeziku. Pred kratkim je izšla v Avstriji knjiga »Armee im Schatten«, ki v bežnih slikah podaja vojno pot bivšega sedemnajstega polka. Sledovi naših fantov bojevnikov so se vtisnili v daljnem svetu in ostali tujincem v živem spominu. Kakšni so ti sledovi? So zarežali skeleče rane v tujini? So zaorali strahote v tujo zemljo? Morda so vzbudili naši s svojim ponašanjem gnus? Požigali gališke in karpatske vasi, klali žene in deco? Se jih drži še senca teh ali onih zločinov?

Ne. Naši fantje so bili res naši. Primerno drzni, fantovski, vojaški, a na drugi strani dobri kakor kruh in krotki ko ovca. Res izredni fantje, še nikoli niso videli takih, so se čudili ljudje in skoro jokali za njimi. Dà, tega nas ni sram priznati. Naš človek ni šel nikoli s kakim posebnim navdušenjem v ogenj, priznamo, bil je vedno človeški in se ni hlinil, ne hinavsko zavijal oči, ne navduševal za klanje. S «prmejdušem» je šel v boj, in ko je bil pahnjen v krvavi metež, je pa postal žival in je klal in grizel vratove, a umaknil se ni. Skratka, bil je vojak, zvest sebi, tovarišu in trpljenju; prenašal je križ, držal pozicije, vztrajal.

Naši polki so se ob prevratu očistili nemške navlake, sirovin se otepli s silo, a nekatere nemške oficirje ohranili v dobrem spominu. In med temi redkimi bi utegnil biti tudi stotnik Kaltenboek, ki je napisal to knjigo. Napisal jo je iskreno, toda brez kompaktnosti. Ne občutimo

nikake sovražne osti proti nikomur, naravno samo proti sovražniku ob Soči. Ni ne nacionalnega šovinizma ne drugačne krivogledne tendence; občutimo pa avstrijskega oficirja z dušo in telesom. Bil je najbrže več let pri polku, pa je vzljubil fante, nosil jih vsa ta leta v spominu in jim zdaj napisal izpoved, tem fantom, dasiprav je od slovesa sem zazijal med njim in nami prepad, velika rana izgubljene Koroške. Saj pravi, da je stal tedaj v koroških bojih s skelečim srcem nasproti svojim bivšim fantom. Spominja se vseh, i Šuflaja i našega harmonikarja Knifca. Kaltenboek, čeprav psevdonom, stotnik Kopenhagen ali praporščak Terzy z zlato, vseeno, kamerad iz vojnih let, daljni vojni tovariš!

«Živio, naš oberst!» je vzkliknil naš Janez pa planil iz vrste. Dà, naš Janez je bil zvest, pravičnega oficirja je spoštoval in mu bil vdan. Zvestoba in vdanost, Slovencem prirojena in jim tudi usodna. Nemeč Kaltenboek poje naše popevke in kvante pa govori v tedaj pristnem slovenskem vojaškem žargonu. Ni žal besede, le tu in tam malo osupne. Judenburg ga zaskeli. Razumljivo, saj je bil le ponosen avstrijski oficir, naši pa siti gnile repe. Nenadno jih je popadlo, mutasta ovca je izpregovorila, iz neskončnega molka je bruhnil krik, raztrgal se ob uklonjenih tilnikih in zamrl. Krotka ovca Slovencem usodna. Razen četniku Rogliču ne najde pisatelj poraženim fantom nikakega zagovora. Vendar ga njihova justifikacija močno pretrese.

Galicija, Karpati, Soča, Oslavje, Tirole. Tisto tam iz Galicije, da bi naši metali dum-dumarice, se mi ne zdi verjetno, pač pa bolj ono, kako so fantje brez usmiljenja justificirali tovariša, ki je skušal pobegniti k Lahom, dasiprav po svojem človeškem ravnanju (bil je altruist) pač ni zaslužil smrtne kazni. Imenoma navaja tudi nekatere pobegle častnike.

Sicer pa opis fronte in bojov ni za nas toliko zanimiv, postranski dialog je bolj, kjer odkriva marsikako zanimivost iz tedanjih zakulis. Politično razglabljanje vseh devetih avstrijskih narodov, ki so tvorili bivšo armado, je v knjigi kar nekak refren, ki se ponavlja v vsakem poglavju. Skušal je obdelati ta unikum dokaj objektivno.

Iz knjige pa zveni trpek žalospev bivši armadi, katere propasti dolži pisatelj Nemčijo pa Madžarsko. In ji polaga lavorjev venec na zarasli grob, tej silni armadi bivše dvojne monarhije. «Das Reich zerfällt, stirbt. Aber seine Armee kämpft. Armee eines nicht mehr lebenden Reiches kämpft an der Front weiter. Namenlose Regimente stürmen, aber die Monarchie ist tot. Die Armee stirbt. Das sterbende Heer hat bis zum letzten Atemzug gekämpft. Es ist tot...»¹ Tragedija velike armade, ki je zapustila na naši zemlji hekatombe mrtvih. O njej bo govorila zgodovina.

Mtč.

Gavrani nad črnimi revirji

Pošteni in zaupljivi ljudje so tudi usmiljeni. Če je pa kdo usmiljen, je tudi usmiljenja vreden, temu se ne da nikakor oporekati, drugače pa je, če je nekdo lačen v vsej svoji usmiljenosti in dobroti, pa ni videl v hiši že mesece in mesece nobenega kruha in to v vsej svoji dobroti in usmiljenosti, to je pa čudo nad čudmi.

Če kdo trdi, da ti bedni med bednimi niso po vrhu še usmiljeni, je v zmoti, dokazano je, da so plačali za revne med revnimi za bednostni fond, in to v vsej svoji dobroti in usmiljenju (namreč primorani). Stari ljudje so včasih trdili, da je čas zlato, to pa danes ne drži več (kajti zlata ne vidimo, vsaj mi ne več), časa je pa dovolj, še preveč pri nas v črnih revirjih, to dobro vidimo. Vsak mesec imajo naši rudarji štirnajstidnevni

¹ Država razpada, umira. Toda njena armada se bojuje. Armada države, ki več ne živi, se bojuje na fronti dalje. Brezimenski polki naskakujejo, toda monarhija je mrtva. Armada umira. Umirajoča vojska se je borila do zadnjega diha. Mrtva je...

¹ Armada v senci.

dopust, seveda je neplačan, pa kdo se na to ozira, saj čas je zlato. Nekateri časopisi tudi poročajo tuptam o nekakšni bedi v sajasti dolini, o pomanjkanju, slišimo celo o dobrodelnih akcijah, o velikem usmiljenju tega in onega gospoda. Vsi vemo, da je to lepo in hvale vredno, vendar pa naši rudarji kljub temu stradajo, otroci umirajo. Zadnji čas je dokaz temu velika otroška umrljivost. Pomanjkanje je krivo, da otroci propadajo, da jim daje svoj pečat najhujša morilka — jetika. Vprašanje je, kdo bo imel to gorje in krivico na vesti? Gotovo nobeden. Kdo vruga pa je kriv, da je kriza, da ni dela, da ni čas zlato? Kdo bi se še ukvarjal z obubožano dolino črnega demanta — pa vendar je v tej dolini naš živelj, kri naše krvi, narod, ustvarjajoč delo v podzemlju nadnaravnih sil. Ali ni to kos našega živga telesa? Tako je ta dolina razorana, izmozgana, malodušna; umirajoča razgaljenost se plazi po kolonijah od vrat do vrat, nad revirji pa krožijo gavrani v obliki temnih oblakov, grozni v svoji zavratnosti in pohlepnosti, pripravljene, da vsak trenutek poljubijo s svojimi ostudnimi ustnicami bedne med najbednejšimi — kri naše krvi. —ar.

Pot v robstvo

Tako se je pričelo v tem novem taborišču življenje, ki je bilo precej podobno svobodi, da le ne bi bivali na tako pustem koščku zemlje, ki ga je, kakor so rekli tovariši, Bog ustvaril, ko se je vračal truden domov. Ostali moji tovariši so se porazdelili na delo. Tov. Tomc je bil nastavljen v pekariji kot pisar, tov. Bricelj je bil povišan za nekakega «pucfleka» pri našem «najvišjem» tov. Miklavčiču, seveda le zaradi lepšega, da je imel Andrej dober «švindelj». Tov. Bitenc pa je bil nekaj moj namestnik in je vsako jutro spremljal namesto mene moj oddelek, ki je lomil kamenje ob morju. To seveda zato, da sem sam lahko ostajal doma, tov. Bitenc pa podelal v senci pelinovega grmovja. Najbolj sem bil zaposlen sam. Na našem «najmodernejšem štedilniku» sem pripravljval našim fantom «priboljške» v obliki guljaža, praženih jetre, pljuč, praženega krompirja in vseh poslastic, ki smo jih mogli na otoku dobiti. Pokazal sem vso svojo kuharsko «umetnost». Fantje so me hvalili na vse pretege in rekli, da se v kuhji spoznam bolje kot pa naš «najvišji», ki je tako klavrno moral zaključiti svoj zgrešeni poklic. No, pa tudi on ni štedil s pohvalami. Koliko je bilo to hvalisanje iskreno, bi fantje lahko odkrito povedali šele danes. S kruhom, ki smo ga imeli najrajši, nas je v obilni meri zalagal tov. Tomc, zlata duša, vedno veder in vesel fant. Tako lepe tovariške zvestobe in harmonije, ki je vladala med nami trpini na daljnem otoku Asinara, lahko trdim, skoro ni najti. Kar je imel eden, smo imeli vsi, četudi v še tako neznatni obliki. Le «najvišji» je imel kot poveljnik na razpolago voz «carocco» na dveh kolesih, v katerega smo vpregli mulo. Razen tega prometnega sredstva je imel tudi dvokolo. Tako je prevozil ves mali otok v vse smeri in doživel marsikako prijetno dogodivščino, večkrat tudi narobe. Naj mi ne zameri, če bom v poznejših nadaljevanjih moral povedati tudi kaj o zadevah, katerim se bodo krohotali tovariši, ki niso bili tam. Vendar je zaradi natančnosti popisa vseh doživljajev potrebno tudi to. Nekega dne, prišedši domov iz Campo Trabucato, plane ves zaposel in navdušen v našo «vilo». Ko je prišel do sape, je pripovedoval, da je v častniškem taborišču elektrarna, ki ni v obratu. Bajе vsi častniki niso bili zmožni, spraviti v obrat stare lokomobile na «Glühkopf» ali pa se jim ni ljubilo. Po kratkem razgovoru smo sklenili, da opozorimo na to stvar izkušnega veščaka v teh zadevah, dobrično četovodjo Stoparja in narednika Lovrekoviča. Vsi bi pa bili pripravljene kot «veščaki specialisti» sodelovati.

(Dalje prihodnjič.) — Ivan Rozina.

Obisk vojnih grobov ob Soči

Mimo Sv. Mihaela smo dospeli do Mirne. Tudi ob tej poti srečavaš brez števila malih vojaških pokopališč, kjer leže pokopani Nemci, Ogrji, Čehi itd. Rezervne linije in kaverne so še popolnoma ohranjene. Vse okoliške vasice pa so na novo sezidane, le zelenja jim manjka, in to je vzrok, da se še danes — po 14 letih — ne dá izbrisati sledov grozotnih dni ondotnega okraja. Od tu se nam je nudil prvi pogled na mesto Gorico in po kratki vožnji mimo velikega letališča smo se pripeljali na njen glavni trg. Vsak, ki je prebil grozote svetovne vojne v Gorici, se danes skorajda ne more več znajti v mestu. Vse je preurejeno, vse na novo sezidano, le tu pa tam kak majhen

spomin na nekdanje predvojne dni... Ni več tistega domačega, nič tiste prijetnosti in zdi se ti, da niti solnce ne sije več tako kakor svoj čas. Natančno se vidi, da je zagospodarila tu tuja roka, ki ne pozna slovenskih običajev. Le nekaj pomembnejših stavb je ohranjenih, tako da veš, da si v nekdanji Gorici. Nastanili smo se v hotelu «Zlati jelen» nasproti knezoškofijskega dvorca, kjer se zbirajo skoroda sami goriški Slovenci. Po dobrem obedu smo si po skupinah ogledali mesto. Eni so krenili na grad, drugi v Št. Peter, tretji v Solkan itd. Po zopetnem sestanku pa so enoglasno vsi trdili, da žive povsod Slovenci, ki svojega materinskega jezika niso pozabili, kajti vsepovsod slišiš le slovensko.

Ob 15:30 je bil odhod na Sv. Goro. Po skupinah smo se v avtotaksih odpeljali naravnost na vrh. Bil sem v začetku vojne kot vojak tam in sem poznal skoroda vsak kamen. Presenečen sem bil, ko zagledam pred seboj popolnoma nov samostan in novo cerkev. Edino, kar je ostalo, je podoba Matere božje v velikem oltarju, ki pa je bila prinesena tudi šele pred nekaj leti iz Ljubljane. Grozotno je moralo biti artiljerijsko obstreljevanje cerkve, ker niso ostali od starega svetišča niti temelji. Po izpovedi cerkovnika se je baje Sv. Gora od obstreljevanja znižala za dva metra. — Krasen razgled se nam je nudil s Sv. Gore. Nasproti stoji žalostnih spominov gora Sabotin, ob vznožju Solkan in mesto Gorica z vso okolico do morja. Kamor se oko ozre, vsepovsod krasne vinske gorice s prijaznimi vasicami. Po ogledu samostana in cerkve smo se vrnili ob 17:30 po isti poti nazaj v Gorico. Ker smo imeli določen le ta dan za ogled Gorice in okolice, smo morali izkoristiti še ostali čas dneva. Hoteli smo še napraviti kratek izlet, bodisi v Oslavijo, Kalvarijo, Št. Peter ali Sabotin. Vsi so hoteli kam v bližino, sam sem pa bil najbolj vnet za Sabotin in sem zanj tudi najbolj propagiral. Sklenjeno — storjeno! Že smo brzeli v avtobusu mimo Sv. Florijana proti Sabotinu. Avtomobilska cesta, ki so jo Italijani zgradili po vojni v izletniške svrhe prav do vrha Sabotina, meri približno 30 km in smo rabili do vrha dobro uro. V zadnji vasi pred vzponom na vrh pa so nas navdušeno pozdravljali tamkajšnji vaščani, ki so po napisnih tablah našega avtobusa v nas spoznali Slovence. Še kratek čas vožnje po strmih in hudih ovinkih in bili smo na vrhu. Tamkaj nas je prijazno sprejel neki vojni invalid, ki ima na vrhu Sabotina zgrajeno hišo, v kateri je mala gostilna. V hiši je tudi vojni muzej. Po kratkih razgovorih smo zaradi skorajšnjega mraka takoj odšli k ogledu na soški fronti najbolj zanimivih kavern. Majhna votlina v živo skalo nam je označila vhod v kaverne. Po ozkem hodniku smo dospeli v velike prostore, skoraj dvorane, ki so bile vse izvrtane iz žive skale. Ti prostori so nameščeni po nadstropjih, tako da je videti Sabotin kakor hiša s štirimi nadstropji. V notranjosti je izdelanih poleg hodnikov in rovov 12 velikih in manjših kavern. Tu so še danes nameščeni vsi topovi, metalci min in strojne puške, kakor je bilo v vojni. Na vrhu Sabotina so gospodarili v začetku vojne Avstrijci, pozneje pa so bili gospodarji Sabotina Italijani, ki so naredili iz njega najbolj nevarno in najodpornejšo točko soške fronte. Zaradi naraščajoče teme smo morali oditi in si nismo mogli ogledati poleg drugih stvari niti zanimivega muzeja. Posebnost na Sabotinu je tudi to, da stoji ob strelskih jarkih kamenite plošče, na katerih je zabeležena številka polkov ter čas, kdaj je bil dotični polk v teh postojankah. Ogle dati smo si hoteli še marsikaj, toda dohitela nas je popolna tema. Odpeljali smo se navzdol in prispeli v prvo vas Golnjačo, kjer nas je ustavila velika gruča ljudi. Ko se je avtobus ustavil, je zagrmel iz vseh grl ondotnih vaščanov slovenski pozdrav! Takoj smo uvideli, da je bil sprejem točno organiziran v času, ko smo se mudili na Sabotinu. Pripravljene so bile mize z najboljšim goriškim vinom. Izstopili smo ter prebili med «našimi» ob dobri kapljici in med krasnim slovenskim petjem dve lepi urici, katerih nikdar ne bomo pozabili. Slovo je bilo nad vse genljivo.

Vsi so mi bili hvaležni, da sem jim nasvetoval ogled Sabotina, le žal, da smo imeli premalo časa. Dogovorili smo se, da si jeseni ali naslednjo pomlad zopet natančneje ogledamo Gorico z okolico.

V Gorici smo se po večerji razšli po skupinah v kavarne in druga zabavišča, neka skupina pa si je izbrala restavracijo državnega kolodvora in si privoščila izborne «malvazije» ter prinesla te kapljice še lepo merico v hotel, kjer se je nadaljevala zabava v hotelskih sobah do ranega jutra, dokler ni gospod Pepi napovedal odhod v soško dolino.

(Dalje prihodnjič.) — Janko Vertin.

Doživljaj v Galiciji

Bilo je leta 1916.:

V zaledju smo dobili povelje za splošni napad na ruske postojanke. Na levem krilu so bili postavljeni nemški vojaki (Reus Deutsch), na desnem Madjari, v sredi pa kavalerijski polki — seveda brez konj.

Okoli osmih smo se razvrstili v kolone ter začeli počasi prodirati proti sovražniku. Naša vojska se je držala hrabro, dasi ni bilo videti pred vrstami častnikov.

Izpočetka smo že precej dobro napredovali, čeprav je bila vročina strašna in neznosna. Pravi pasji dnevi! Tu pa tam je pocepel in zmanjkal marsikateri znanec, večkrat smo ga zavidali, zlasti če je bil ranjen v nogo ali lažje v život.

Proti poldnevu je začelo šele pravo trpljenje, kajti dospeli smo pred ruske postojanke. Nemška vojska je prodirala z levega krila, Madjari z desnega, najhujše pa je bilo v sredini. Ruska artiljerija je imela izborna pozicija, le malokatera granata je zgrešila svoj cilj. Pa tudi naša artiljerija jim je nepretrgoma odgovarjala, granate so padale med našo in rusko vojno črto. Grozne, nepozabne ure trpljenja so trajale ves dan do osmih zvečer. Zrak je bil dušljiv, smrdelo je po smodniku. Sonce je že zašlo, kot da ne more gledati tolikega trpljenja. Nastajal je mrak. Mi pa smo dobili ukaz «Naprej!» — Ruska artiljerija je podvojila streljanje, toda streljala je prekratko, tako da so padale granate tudi v njihove postojanke.

Medtem se je nebo popolnoma stemnilo. Začelo je rositi. Iz naših izmučenih prs so prihajali na dan drug drugega hodreči klici in v dobrih petnajstih minutah smo stali sovražniku nasproti z ročnimi granatami in bajoneti v rokah, pripravljeni na vse. Tedaj smo opazili, da zapučajo Rusi svoje utrdbe v precejšnji zmešnjavi. Kar jih ni moglo zajeti desno in levo krilo s strojnimi puškami, se je umaknilo, drugo smo zajeli.

Tako so bili Rusi potisnjeni nazaj —

Izmučeni smo posedli. Ko smo začeli pregledavati naše vrste, smo s strahom ugotovili, kako temeljito je kosila smrt med nami. Mnogo, mnogo očetov in sinov je pustilo na bojišču svoje življenje.

Vso noč so nove čete zasledovale sovražnika, ki se je drugi dan utaboril. Prihajale so vedno nove čete in resno smo se bali, da bomo morali začeti zopet z napadom.

Minulo je štirinajst dni.

Neki večer okoli desete prihiteli k nam ruski četovodja ter pove, da začne opolnoči ruska vojska z ofenzivo. Naše čete so bile o tem takoj alarmirane.

Z veliko nestrpnostjo smo čakali napada. Čas je počasi potekal. Minute so se nam zdele ure, ure dnevi. Mine enajsta ura. V splošni tišini, kakor vročični smo čakali usodne dvanajste ure. Končno tudi o polnoči ni bilo napada od nikoder.

Ko le ni bilo o Rusih ne duha ne sluha, smo se popolnoma oddahnili. Tu so začeli igrati karte, tam zopet drugo igro, oni so molili, drugi kleli itd.

Tako je minula noč!

Ob prvem svitu je začel sovražnik, kakor obseden streljati z granatami in minami. Naše kuhinje so komaj še srečno prepeljale hrano k prvemu moštvu. Kar se obrne naš poveljnik do mene rekoč: »Delajte ovire!« Odgovorim mu s povdarkom: »Ni mogoče, se ne izplača, Rusov je kot listja in trave.« — Res, kamor si pogledal je kar mrgolelo sovražnika.

V naših vrstah je začel pravi polom. Videl si jahače na konjih samo v spodnjem oblačilu, vse je križem bežalo.

Po kratkih minutah zavpije moj poveljnik: «Ranjen sem! Pišite g. nadporočniku Türssolkovskemu, naj prevzame poveljstvo.» Nisem mogel niti vprašati, kam je ranjen. Hitro dobim tovariša, ga pripeljem k poveljniku in tako se je na njega upirajoč počasi vlekel naprej. Sam pa hitim za nadporočnikom, preskočim vrtni plot ga dohitim in mu izročim povelje. Spraševal me je, kam in kako je ranjen poveljnik, toda nisem se dal motiti, temveč sem hitel tja, kamor me je klicala dolžnost, da pomagam ranjenemu poveljniku, kolikor je v moji moči. Zaskrbljen pritečem k njemu in vidim, da je ranjen v nogo in da težko hodi. Pomoči ni bilo od nikoder, kajti vojska se je pomikala za nami.

Prav tedaj pride po stranski poti preko pokopališča ruska patrola, sestojeca iz par mož. Ko nas ugledajo z ranjenim častnikom, zavpijejo: «Roke kvišku!» — mi pa smo popadali na tla in se tako rešili pred Rusi.

Za nami, kakor sem že omenil, se je pomikala ostala vojska. Prvi nas je dohitel terenski voz. Tega sem ustavil in naložil ranjenega poveljnika in spremljevalca. Še trenutek in že je voz drčal po isti poti, po kateri smo korakali pred štirinajstimi dnevi kot zmagovalci, danes kot premaganci.

Sam sem ubral drugo pot. Granate so žvižgale in zamolklo udarjale ob tla, kot da bi imel napočiti sodni dan. Med potjo dohitim od svojega skadrona sanitejca, ki je bil tudi ranjen v nogo. Pomagam mu, da se nasloni na mojo roko in tako greva naprej: jaz po robu ceste, on po jarku. Krogle so rile v zemljo in žvižgale okoli ušes, kot bi se zaklele, da nas morajo uničiti. Niti ozreti se nisem upal, samo da ne bi videl, koliko sovražnika je za nami.

Ko se tako počasi pomikava dalje, prileti krogla in zadene tovariša zadaj v trebuh. Zavpil je, se zgrudil in z umirajočim glasom mi je dejal poslednje besede: «Z Bogom, tovariš, z menoj je konec.» Videl sem, da za njega ni nobene pomoči več. Sam se vrgel v jarek ter se po trebuhu plazil naprej. Vojne pošasti pa so bruhale z vso jezo smrtonosni ogenj na nas, kakor da smo mi krivi te strašne moritve.

S težavo sem se privlekel do naših izmозganih čet, ki so se pravkar utrjevale. Mnogi smo hoteli kar naprej, nismo se hoteli utrjevati. Toda prisilili so nas, da smo se utaborili, kajti zgodilo se je, da so huzarsko-madžarski častniki streljali na naše fante, ako jih niso ubogali. Tudi sam sem se odločil, da raje poginem od sovražne krogle, kot pa v isti vojski od tujega častnika.

Tako smo čakali milosti in nemilosti, dokler ni prišlo zopet povelje «Nazaj!» — Čeprav izmučeni, smo z veseljem sledili temu povelju.

K. E.

Samopomoč Zveze bojevnikov

reg. pom. blagajna

v Ljubljani

Umrlí člani in svojci. Do sedaj smo razposlali položnice za poravnavo posmrtnine vsem članom Samopomoči. Umrlí so naslednji člani, oziroma svojci:

Benigar Marija, Nova Sušica	Anžur Alojzij, Zgornji Kašelj
Juvan Marija, Ljubljana	Grošelj Marija, Dobračevo
Krek Marija, Gorenje Brdo	Florjančič Lado, Ljubljana
Drlinek Jakob, Malenski vrh	Košir Neža, Brobovnica
Skala Marija, Ljubljana	Novak Marija, Smlednik
Gantar Jakob, Nova vas	

Pozivamo vse člane, ki še niso poravnali predpisanih pogrebninskih prispevkov, da to takoj store, sicer se po § 8. pravil blagajne izključijo iz društva. Pogrebninski prispevki se morajo plačati v 30 dneh od dneva, ko načelstvo objavi smrt člana ali svojca.

Uradne ure pri Samopomoči so vsak dan od 6. do 7. ure zvečer.

Izredni občni zbor

Samopomoči Zveze bojevnikov bo v nedeljo dne 26. novembra 1933. ob 10. uri dopoldne v prostorih tov. Leopolda Zupančiča v Ljubljani, Jegličeva cesta št. 15.

Dnevni red: Razdružitvev Samopomoči in odločba o uporabi imovine.

O predlogu za razdružitvev pomožne blagajne je potrebna tričetrtinska navzočnost članov, odnosno delegatov. Predlog je sprejet, če glasujejo zanj štiri petine navzočnih članov, odnosno delegatov.

Ako pri sklepanju o razdružitvi ni navzočno predpisano število članov, odnosno delegatov, se skliče štirinajst dni pozneje drug občni zbor v istim dnevnim redom, ki sklepa pri vsakem številu navzočnih članov, odnosno delegatov.

Rozina Ivan s. r.
načelnik.

Vertin Janko s. r.
tajnik.

Uprava «Bojevnika» ima nov čekovni račun št. 13.051. Prosimo, da nam nakazujete naročnino za list, denar za oglase, prispevke za tiskovni sklad, sploh ves denar, ki je namenjen za list, na novi čekovni račun!

Dopisi

Središče ob Dravi. Številnim spomenikom vojnih žrtev po naši zemlji se je pridružil v nedeljo 28. oktobra zopet lep spomenik v Središču ob Dravi. Več let je zbiral odbor prispevke, tajnik g. ravnatelj A. Kosi je podal zgodovino dela za spomenik. Preprosta piramida iz umetnega kamna, na podstavku so na štirih straneh črne marmornate plošče z okrog 60 imeni padlih vojakov središke župnije, obdan je z ograjo (dar banovinskega svetnika g. J. Zdravca). Stoji pa na lepem kraju pred župno cerkvijo na Grabah. Spomenik je odkril ban g. dr. Drago Marušič, ki se je ob zvokih državne himne pripeljal ob 10^h30 na trg, kjer stoji spomenik. V nagovoru je poudaril misel miru in bratstva, ki jo spomenik padlim žrtvam kliče v naše duše. Mi želimo in hočemo miru in za mir med naredi se trudi posebno tudi naš vladar. Pa tudi ljubezen do domovine se nam buji in utrjuje ob spominu na padle vojake. Po govoru gospoda bana in odkritja s črnino zakritih plošč je prof. g. dr. Fabijan iz Ljubljane v spremstvu g. župnika Cajnkarija in kaplana Stakneta blagoslovil spomenik. Cerkveni pevski zbor je nato z globokim čuvstvom zapel «Človek, glej življenje svoje». Po pesmi, ki je vse ganila, je g. dr. Fabijan imel žalni govor. Za geslo je vzel besede: Prav in primerno je, spominjati se bratov (1 Mak. 12, 11). Plemenita človečanska misel je, postavljati spomenike v vojni padlim vojakom. Pa tudi krščanska misel, saj nas spominja na matere in žene in sestre, ki so v vojni vihri, ko so njihove misli begajoč iskale po bojnih poljanah svojih dragih, klečale pred križem ali žalostno Materjo in prosile za svoje v nevarnosti. Spominja nas vojakov, ki so dvigali pogled h križu, da niso obupali in so omahnili morebiti z vzdihom h Križanemu. Vojni spomenik mora biti ne samo mrtev kamen, ampak združen z živim spomenikom v srcu. Cerkev nas s svojimi molitvami in daritvami za mrte, ki žive, najbolj spominja na to. Verska resnica o občestvu svetnikov nam kliče, da ostanimo v zvezi z dragimi, katerih trupla leže raztresena po tuji zemlji. Najboljši spomenik jim postavimo, če nas bo pogled na ta spomenik budil k miru, k dejavni ljubezni, k medsebojni pravičnosti, k zavesti odgovornosti pred Bogom sodnikom za vsa svoja dejanja. Po govoru so vsi duhovniki zapeli pretresljivi «Reši me» z molitvami. Nato pa je sokolski zbor občuteno zapel «Oj Doberdob». Tudi godba je zaigrala več žalostink. — Genljiva slovesnost je močno vplivala na srca vseh mnogoštevilno navzočih Središčanov in gostov.

Skupina bojevnikov v Trbovljah je priredila dne 15. avgusta tombolo, ki je izpadla zelo povoljno, zlasti ker smo imeli dovoljenih le 5000 srečk. Ob tej priliki se zahvaljujemo vsem darovalcem dobitkov tako v denarju kakor v blagu. Tovarišem pa, ki so sodelovali pri tomboli in s svojo vztrajnostjo in požrtvovalnostjo pripomogli do uspeha, tovariški pozdrav žal, da so nas nekateri tovariši zapustili in niso hoteli sodelovati in pomagati pri razprodaji srečk. — Ker je bilo poslednji čas v Trbovljah izjemno stanje, se niso smeli vršiti članski sestanki. Tovariše obveščamo, da se vrši članski sestanek in žalni dan dne 5. t. m. ob 7^h30. Zbirališče na dvorišču gostilne Volkar (Kolbezen), nato odidemo korporativno k spomeniku. Po izvršeni počastitvi padlim tovarišem imamo članski sestanek v društvenem prostoru. Opozarjamo tovariše, da se žalnega dne gotovo udeleže. Pripeljejo naj s seboj še svoje prijatelje, da izkažemo nepozabni spomin in pieteto padlim tovarišem. — Na pobudo enega naših tovarišev sta se odzvala v Ljubljani naša agilna in požrtvovalna tovariša g. Marinko in g. Florjančič, da s pomočjo gg. trgovcev prično nabiralno akcijo za naše bedne tovariše v črnih revirjih. Obljubila sta tudi, da bosta po možnosti preskrbela za deco, staro nad 14 let, izobrazbo kot vajenci pri obrtnikih in trgovcih. Ob tej priliki apeliramo na vse tovariše obrtnike in trgovce po drugih krajih, da jemljejo v uk učence(ke) naših tovarišev iz Trbovelj. Prosimo, da naslovite eventualne ponudbe in želje na naslov: Herman Kuhar, Trbovlje, ali Bojevnik, skupina Trbovlje.

Devica Marija v Polju. Spominski dan bojevnikov. Lepa je bila zamisel, da se po zgledu drugih narodov in držav tudi pri nas vpeljejo spominski dnevi na vojne žrtve in se na ta spominski dan znova poudari želja po svetovnem miru, ljubezni in bratski pomoči. Vsaj enkrat na leto dajmo javno čast našim mučenikom, enkrat na leto naj vsa fara skupno moli za duše padlih in umrlih bojevnikov. Lepe in veličastne imajo

spominske dneve v Franciji, Nemčiji, katerim je lansko leto prisostvoval naš bivši kurat g. Bonač in nam dal pobudo, da se tudi pri Slovencih vpeljejo, katerih prva je imela v nedeljo 1. oktobra skupina bojevnikov v Devici Mariji v Polju. — Naš lep vojni spomenik je bil že dan pred slavnostjo okrašen z zelenjem in cvetjem in v jesensko jutro je vihrala žalna zastava. Skupina bojevnikov je na svoj prvi spominski dan povabila tudi sosednje organizacije. Zastopanih je bilo 13 skupin bojevnikov. Bojevniki iz Trbovelj pa so položili pred spomenik vojnim žrtvam venec. Ob 8. se je darovala za padle in umrle bojevnike sv. maša, ki jo je opravil naš g. Bonač. Imel je dnevu in pomenu primeren krasen, v srce segajoč govor, ki ostane vsem v neizbrisnem spominu. Po sv. maši so med žalnim zvonjenjem pred spomenikom odpeli trije duhovniki molitve za umrle v slovenskem jeziku. Združeni pevci, ki so tudi pri maši ubrano peli, so zapeli «Vigred se povrne» in «Oj Doberdob». Vmes je domača godba igrala žalostinke, dve deklici pa sta vzneseno prednašali spominu grozot primerne deklamacije. Ljudstva se je pred spomenikom nabralo nad 2000, med njim vsi domači in sosedni bojevniki. Žalni slovesnosti je prisostvovalo tudi mnogo šolske dece. Po končani slovesnosti pred spomenikom se je vršil pri predsedniku tov. Hladniku lep tovariški sestanek zastopnikov in domačih odbornikov, kjer se je izrekla želja po skorajšnji vzpostavitvi Zveze in lista «Bojevnik». Popoldanska tovariška zabava pri Anžurju v Vevčah je potekla v najlepšem redu in zadovoljstvu. Obisk je bil prav lep in tudi v gmotnem oziru zadovoljiv. Skupina bo s čistim dobičkom te prireditve podprla svoje brezposelne. Sklep bojevnikov v Devici Mariji v Polju je: Spominski dan se bo vršil vsako leto. Naj se ta lepa zamisel vsakoletnega spomina vojnim žrtvam ponese med slovensko ljudstvo širom domovine. Posvetimo dan v letu žrtvam vojnih grozot. — Ob je priliki se skupina bojevnikov v Devici Mariji v Polju zahvaljuje vsem, ki so pripomogli, da se je spominski dan lepo izvršil. Predvsem najlepša hvala č. g. kuratu Bonaču in domačima duhovnikoma, združenim pevcem, godbi, zastopnikom skupin, darovalcem dobitkov itd. Vsem, vsem prisrčen Bog plačaj!

Skupina v Trziču naproša vse svoje člane, ki imajo zastanke na članarini, da jo po možnosti čimprej poravnajo, ker bo «Bojevnik» sedaj zopet redno izhajal. Članarino lahko plačujejo naši člani v naši pisarni, na Ljubljanski cesti št. 13, v hiši bivše tovarne «Göcken» poleg pošte. — Naš tovariš tajnik je za enkrat v pisarni vsak dan od 9. do 14. ure in tudi ob nedeljah dopoldne. Tja se člani lahko tudi obračajo za napravo raznih prošenj in tam dobijo vsa duga pojasnila. — Skupina pripravlja za božičnico malčkom naših članov majhno presenečenje; prosimo vse člane, da podpirajo odbor pri tem delu. Da bo pa delo čim lažje in da bomo imeli čim več uspehov, naproša odbor vse svoje sedanje člane, da pridobi vsak vsaj še po enega rednega ali podpornega člana, kajti veliko naših tovarišev z bojnih poljan stoji še danes izven naših vrst. Siremo za tem, da bomo združili vse v naše udruženje, in pokažimo, da hočemo delati v korist vsakega posameznika, pa tudi države in naroda. Tovariši, na delo za prijateljstvo, tovarištvo, slogo, poštenje in pravico!

Podporni sklad Antona Lušina. Agilna skupina Ljubljana-Trnovo je ustanovila sklad za podporo brezposelnim in bednim tovarišem-bojevnikom svetovne vojne. Sklad je bil ustanovljen ob priliki tragične smrti marljivega člana skupine tov. Antona Lušina, ki je umrl pri letalski nesreči na Fužinah pri Ljubljani. Pravila in natančnejša določila o pravici do podpor se bodo kesneje izdelala. Tovariši, darujte za podporni sklad Antona Lušina!

Združene skupine bojevnikov Ljubljana-Sv. Peter, Ljubljana-Moste in Bizovik, Hrušica in Štepanja vas so priredile spominsko svečanost v svetovni vojni padlim in umrlim borcem šentpetrske fare v Ljubljani v sredo 1. novembra. Ob pol enajstih je bila služba božja, pri kateri so peli pevci pevskih zborov «Most», «Hugolina Sattnerja» in «Zvezde» iz Most, «Škrjančka» iz Smartnega ob Savi, «Save» iz Štepanje vasi in «Danice» iz Bizovika ter člani pevci šentpetrske skupine. Po maši je šentpetrski župnik č. g. Petrič z asistenco gospodov kaplanov pred spomenikom odmolil molitve za umrle, nato pa so pevci zapeli «Blagor mu». V počastitev v svetovni vojni padlih in umrlih je izpregovoril tov. Kozina, ki je poudarjal, da naj nas žrtve svetovne vojne opominjajo na mir in medsebojno prijateljstvo, ker le tako je mogoča sreča in blaginja človeštva. Po govoru se je slavnost zaključila z bojevniško himno «Oj Doberdob». K spomeniku so položile združene šentpetrske skupine bojevnikov prekrasen

venec, spomenik je bil obsut s šopki in vencii ter je ob njem gorelo nešteto svečic. Slavja se je udeležilo veliko število bojevnikov, svojcev umrlih in mnogo občinstva. Zastopana so bila tudi Udruženje rezervnih oficirjev, Udruženje vojnih invalidov, Udruženje dobrovoljcev in mnogi upokojeni bivši aktivni častniki ter druga društva.

Na **Suhem bajerju v Ljubljani**, kjer leže žrtve avstrijske justice, je priredil odbor za postavitev spomenika 1. novembra tem žrtvam lepo žalno svečanost. Ob 11. dopoldne je č. g. župnik **Janko Barle** odmolil žalne molitve, učenka Zupančičeva je deklamirala prigodno pesem, šentjakobski pevski zbor je pa zapel žalostinki «Človek glej» in «Vigred se povrne» ter končno «Oj Doberdob». Grobovi so bili lepo okrašeni s cvetjem in na njih je gorelo nešteto svečic. Skrajni čas je, da dobe te žrtve dostojen spomenik ali pa naj se poskrbi, da bodo vsi zemski ostanki prepeljani na pokopališče k Sv. Križu, kamor po vsej pravici spadajo.

Skupno žalno slavje pri Sv. Križu v Ljubljani dne 1. novembra 1933. Tako slovesno, tako prisrčno vse. Nebo se je izplakalo in sončni žarki so tupatam malce pridrsali do nas in so nas mehko božali. Vse je sodelovalo precizno, ubrano in se zlivalo v čudovito lepo sozvočje src in duš. Prav vse naše bojevniške organizacije, kar jih šteje bela Ljubljana, so se udeležile proslave padlim in preminulim v počaščenje. Venec invalidov je obdajal našega «Janeza», ki stoji nemo vprašujoče kot egipčanska sfiga: «zakaj toliko krvoprelitja, zakaj, ko je narod naš še vedno sam, ves hudo ranjeni invalid». Bivši vojni kurat gospod Franc Bonač se je povzpel k našemu kamenitemu nepoznanemu borcu in je razvijal te-le misli: «Avgusta meseca letos je po 16 letih prihitela v naš Tržič stara mamica z Dunaja, da vidi grob lastnega sinčka in obišče šolo, kjer je v telovadnici (takratni zasilni bolnišnici) izdihnil leta 1917. njen fantek... Tam se je zjokala tako pretresljivo, da ni mogoče popisati. 16 let je varčevala, varčevala, da je mogla obiskati ta kraj prvič in zadnjič. Ali smo mi prišli danes s takimi čuti kot ta mati na pokopališče? Ali smo vredni takih mater? Ali imamo toliko srčne kulture? Matere dajo življenje s svojo krvjo in trpljenjem svetu in še čutiijo besede Gospodove, izrečene prababici Evi v raju: mnogo boš trpela s svojimi otroki! Pa tudi njih otroci, in sicer najlepši, najboljši, najkrepkejši, morajo trpeti in dati življenje za to, da se v silnem spoznanju, gorjupi bolesti in strašnih porodnih bolečinah poraja nova, boljša Evropa, nov boljši svet, ki bo gledal na vojne, na krvavo obračunavanje nekako s takim studom in gnusom, kakor gleda naš rod na srednjeveško inkvizicijo, sežiganje čarovnic, mnogoženstvo, suženjstvo in podobne strahotne izrodke prejšnjih stoletij.» Še na drugo mamico je pokazal govornik, na tisto, ki je leta 1917., po kobariškem preboju, prihitela sredi največjih nevarnosti na devinsko obalo, na koto 174, kjer je padel njen sin, še ne 18letni Ivan... Našla je grob in kopala, kopala, da dene v svoje naročje lastnega otroka kakor Mati Marija, ko so sneli Kristusa s križa... in mu šepeta besede ljubezni, odpuščanja in ga pokoplje v domači grudi... Pa se je sama zgrudila nad pol izkopanim grobom in s strtim srcem legla za vedno k sinu... Dvignimo tudi mi te mrtve naše tovariše v svoje naročje — in ko besne najhuje strasti in ko že Evropa sili v nove še strašnejše vojne... nesimo jih onim, ki razpolagajo o vojni in miru, pa vzklknimo: Ecco homo! Glejte človek! Mirujte, nehaajte! Strte kosti nam govore, kakor je rekel tretji sin makabejske matere, preden so ga mučili: «Z nebes imam te ude in jih preziram zavoljo božjih zakonov, ker jih upam spet prejeti od svojega Boga!» V zračnem brodolomu je preminul dne 12. septembra tudi naš tovariš Tone Lušin. Želel si je večkrat, naj bi mu pevci zapeli pri pogrebu: «N'mav čez izaro!» Zapeli so mu jo... Je li našel mamico svojo? Dà, našel jo je kot naš tovariš infanterist z Judenburga, Ivan Cankar, ko je zapisal: «Ob besedi »Bog« sem se zbudil z dolgih strašnih sanj... Ob meni je sedela svetnica odrešiteljica... Ime ji je bilo življenje, Mladost, Ljubezen...» Našli so jo, mamico svojo, Tone Lušin in Martin Colarič in vsi naši tovariši, ki zdaj spevljajo: «Haji, hajo!» Po govoru so bivši kurati s č. g. Francem Kogojem odmolili molitve za mrtve, združeni ljubljanski pevski zbori pod vodstvom g. Zorka Prelovca so zapeli «Vigred se povrne» in «Oj Doberdob», godba železničarskega glasbenega društva «Sloga», ki jo je vodil g. Heri Svetel, pa je odigrala nekaj žalostink. Vsa svečanost je bila izraz globoke pobožnosti in iskrene vdanosti do vseh, ki so žrtvovali življenje na raznih bojiščih. Zato presrčna zahvala vsem, ki so se slavja udeležili, posebno pa vrlim pevcem in marljivi godbi «Slogi».

Spominski dan za umrle bojevnike svetovne vojne bo v Trbovljah 5. novembra, v Železnikih pa 19. novembra.

V **Mariboru** se je osnovala **Zveza Maistrovih borcev**. Člani so vsi, ki so sodelovali pri osvobodjenju Maribora in naše severne meje pod poveljstvom generala Maistra.

V **Trebnjem na Dolenjskem** bodo 12. novembra odkrili spomenik vojnim žrtvam.

Za tiskovni sklad so prispevale skupine bojevnikov: Tržič 100 Din, Železniki 66 Din, Svibno pri Radečah 48 Din, Škofja Loka 121 Din, Križe na Gorenjskem 35 Din, Ljubljana-Sv. Peter 171 Din. Prosimo in pozivamo skupine, ki nam še niso poslale prispevkov za tiskovni sklad, da pošljejo za sklad po 1 Din od člana, kakor je bilo sklenjeno na lanskem občnem zboru.

Razno

Potovanje našega kralja v Sofijo, Carigrad in Atene je zbudilo posebno pozornost politikov vseh svetskih držav. Prvič po svetovni vojni so se sestali službeno predstavniki držav Jugoslavije, Bolgarije, Turčije in Grške, da v medsebojnem razgovoru ustvarijo temelje sporazuma in prijateljstva. Na povratku sta se Nj. Vel. kralj in kraljica ustavila na Krfu, kjer sta se poklonila srbskim junakom svetovne vojne, ki so po hudih naporih čez albanske gore žrtvovali življenje za svobodo jugoslovanskega naroda. Naša kraljeva dvojica je bila povsod sprejeta z velikim navdušenjem in s prisrčnimi ovacijami, kar daje posetu še poseben pomen. — Pred kratkim sta se sestala tudi rumunski in bolgarski kralj.

Češkoslovaška je praznovala petnajstletnico osvobodjenja na zelo svečan način. Ker je zasijala 28. oktobra 1918, tudi nam Slovencem zarja svobode in smo se hkratu z brati Čehi, Slovaki in Hrvati otrešli suženjskega jarma, ki nas je tiščal tisočletja, je češkoslovaški narodni praznik tudi naš praznik. Saj smo šele takrat svobodno zadihali, ko je sprejela Avstro-Ogrska mirovne pogoje in priznala vsem narodom, ki so v njej živeli, pravico samoodločanja. Tisoči in tisoči so dali življenje in mnogo človeške krvi je bilo prelito, da smo preostali doživeli svobodne dni. Ko smo se z brati Hrvati in Srbi združili v enotno državo, da tvorimo močno Jugoslavijo, so se tega radovali tudi Čehoslovaki. Jugoslavija je pa vedno stala zvesto ob strani bratske slovanske države. Obe pa vzajemno delata in bosta tudi v bodoče delali za skupne interese ter slovansko slogo. Le v močni skupnosti obeh držav vidimo zlasti rešitev težkega in zamotanega srednjeevropskega vprašanja, ki sedaj zopet vznemirja vso evropsko javnost. Zato vsi Jugoslovani zrejo z radostjo in zaupanjem na bratsko Čehoslovaško državo in praznujejo vedno s toplimi čuvstvi ljubezni in prijateljstva njen narodni praznik.

Društvo narodov preživlja hudo krizo. Pred kratkim je izstopila iz društva Nemčija. Kakor znano, sta lansko leto zapustili to institucijo Japonska in Kitajska, Sovjetska Rusija in Združene ameriške države pa sploh nista bili članici. Tako imajo prvo besedo v organizaciji Društva narodov Anglija, Francija in Italija, male države-članice so pa le nekaj privescik teh velikih držav. Vse kaže, da je sploh v nevarnosti obstoj te ustanove, ki je bila zamišljena tako idealno in z velikimi nadami za splošni mir, zlasti ako ne pride od sporazuma o razorožitvi. Vprav problem razorožitve bo ustvaril med narodi nove spore, nesoglasja in novo sovraštvo. Prihodnja vojna pa utegne biti po dosedanjih izgledih hujska in krutejša kot vse dosedanje.

Obletnico premirja bodo na Angleškem praznovali na posebno svečan način. Zlasti v Londonu se vrše velike priprave, da se bo mirovni dan obhajal najveličastneje. Počastitve v svetovni vojni umrlih junakov se bo udeležil tudi angleški kralj s kraljico in člani kraljevskega doma. Službo božjo bo daroval londonski nadškof. Svečanosti bodo prisostvovali oddelki vojske, letalstva, mornarice, bivši bojevniki in vsa društva. Točno ob 11. dopoldne bo počivalo v vsej Angliji za dve minuti vse delo in ustavljen bo ves promet.

Dva razorožitvena načrta sta predložena razorožitveni konferenci. Predložili sta ga Francija in Anglija. Francoski načrt zahteva odstranitev nemške državne brambe in znižanje nemške milice (razne prostovoljne oborožene organizacije) od 900.000 na 200.000 mož ter splošno razorožitev vseh drugih držav. Angleški načrt pa strogo loči kontinentalno in kolonialno vojsko. Po tem načrtu naj bi imele Francija, Nemčija in Italija 200.000 mož kontinentalne vojske z osemmesečno službeno dobo. Franciji naj se izjemoma dovoli še 200.000 mož kolo-

nialne vojske. Splošno se sodi, da je angleški načrt primeren za razpravo. Mneja smo, da bo treba še mnogo dela in časa, da pride na svetu do razorožitve!

Vojni dolgovi posameznih držav Ameriki še vedno delajo resne skrbi evropskim državnikom. Med Anglijo in Ameriškimi Združenimi državami se je sklenil začasni dogovor glede plačila obrokov in obresti ter kaže, da se bo to vprašanje dokončno rešilo, saj je to ena najbolj perečih zadev svetovnega gospodarstva. Vojni dolgovi vseh zveznih držav Angliji in Ameriki so znašali 143,6 milijona dolarjev v naslednjem redu: Anglija 75.950.000, Francija 40.758.600, Italija 13.545.400, Belgija 6.325.000, Poljska 3.559.100, Češkoslovaška 1.500.000, Rumunija 1.000.000, Jugoslavija 575.000, Estonka 284.500, Finska 148.600, Litva 152.100, Latvija 119.000, Madžarska 28.500. Vse to so posledice svetovnega klanja!

Sovjetska Rusija se z vsemi silami pripravlja na oborožen nastop proti Japonski in hoče na vsak način preprečiti japonsko prodiranje. Ko si je zavarovala svoje meje v Evropi z nenapadalnimi pakti proti vsem svojim sosedom, mrzlično utrjuje svojo mejo v Sibiriji, pomnožuje sibirsko armado, gradi železnice in uvaja za hitrejši promet na železnicah električni obrat. Kaže, da bomo kmalu doživeli zopet vojno na Daljnem vzhodu.

Zbližanje Združenih ameriških držav in Sovjetske Rusije, ki ga želita obe državi, ima predvsem obrambni značaj, je pa nadalje tudi velikega pomena v gospodarskem pomenu in utegne popolnoma preobraziti stališče zunanje politike vseh velikih držav. Iz moskovskih brzojavk, ki komentirajo obisk sovjetskega komisarja za zunanje zadeve g. Litvinova v Ameriki, se jasno vidi, da je sovjetska vlada trdo odločena, opustiti sedanja pasivno zunanjo politiko in v bodoče energično braniti tisto, kar Sovjeti imenujejo svoje življenjske interese na Daljnem vzhodu. Po drugi strani se pa iz pisanja ameriških listov zdi, da je USA iz istih razlogov sklenila obnoviti svoje odnose s Sovjetsko Rusijo. Ameriška admiraliteta ve, da je ameriška mornarica, ki mora braniti ameriške interese na dveh oceanih, danes slabša od japonske mornarice in da bi jo, če bi prišlo do vojne, spričlo velike oddaljenosti mornarice od njenih baz mogla doleteti ista usoda, ki je doletela za rusko-japonske vojne rusko brodovje. Zato je ameriška vlada najprej sklenila zgraditi nove enote s skupno tonažo 340.000 ton, nato pa urediti svoje odnose s Sovjetsko Rusijo. USA se je za vse to odločila iz strahu pred nevarnostmi, ki groze pred Japonci Filipinom in ameriškemu prestižu na Pacifiku. Ko pride do soglasja med Ameriko in Rusijo, da bo tudi Anglija primorana popolnoma izpremeniti svoje odnose nasproti Japonski.

Nemčija neprestano misli na revanžo in dela načrte proti Franciji. Tako so pred kratkim odkrili načrte nemškega generalnega štaba, po katerih nameravajo izvršiti napad na Francijo preko Švice na južne francoske predele, ki še niso dovolj utrjeni. Nemška armada bi čez noč napadla Švico na črti Basel—Schaffhausen. In preden bi se mogla Švica postaviti v bran, bi bila Nemčija že preko nje na Francoskem. Zopet ista pesem nemške nadutosti in nemškega nasilja, ki hoče strahovati svet za vsako ceno.

Amerika in Japonska sta sporočili vladam interesiranih držav na razorožitveni konferenci, da zaenkrat ne moreta izvršiti nikakršne omejitve v oborožitvi. V pojasnilo svojega sklepa se

vlada Združenih držav poziva na že končano in napovedano zvišanje oborožitve na Japonskem. V ameriški noti se nadalje trdi, da se Evropi ni treba vznemirjati zaradi te ameriške odločitve, ker se Združene države ne bodo nikdar več vmešavale v evropske zadeve. Sklep ameriške vlade pa v angleških vladnih krogih ne tolmačijo tako, kakor ga tolmači Amerika. V Londonu se naglaša, da je pomorska oborožitev Japonske in Anglije v medsebojni zvezi in da bo nadaljnje oboroževanje Japonske imelo za posledico komplikacije s Sovjetsko Rusijo, kar bo vplivalo tudi na evropski položaj.

Oboroževanje Anglije. Angleški listi objavljajo zanimive podatke o stanju, v katerem je sedaj angleška vojna industrija. V vseh tvornicah orožja se mrzlično dela noč in dan. Tovarne so prenatrpano z naročili iz inozemstva, prav tako pa so dobile velikanska naročila od angleškega vojnega, mornariškega in letalskega ministrstva. Velika organizacija Imperial Chemical Industry, ki je približno enaka znanemu nemškemu koncernu I. B. Farbenindustrie, razširja svoje tovarne na Škotskem, kjer se izdeluje eksplozivni material.

Hitler hoče spraviti vse denuncijante v koncentracijska taborišča. Torej ima le vsaj v nekem oziru zelo prav, še bolj prav bi pa bilo, da bi ga v tem pogledu tudi drugi posnemali.

Mnogi še niso poravnali naročnine za tekoče leto. Prosimo prav vse, da to store, saj znaša naročnina le 10 Din za vse leto! Čekovni račun števil. 13051.

Vse dopise, naročila in oglase pošiljajte na uredništvo in upravo «Bojevnika» v Ljubljani, Poljanska cesta št. 48. Čekovni račun števil. 13051.

Mestna hranilnica ljubljanska

v Ljubljani, Prešernova ulica št. 3, s podružnico na Miklošičevi cesti št. 13 je največja regulativna hranilnica v Jugoslaviji.

Ima vlog nad 450.000.000 Din, rezervnih zakladov pa nad 10.000.000 Din.

Za pupilne naložbe ima sodni depozitni oddelek. Za varčevanje mladine izdaja domače hranilnike, za pošiljanje po pošti pa svoje položnice. Za vse vloge jamči mestna občina z vsem svojim premoženjem in vso svojo davčno močjo.

Hranilnica kupuje in prodaja tudi devize in valute najkulantneje. Ta posel opravlja v svoji podružnici na Miklošičevi cesti. Telefon: centrale št. 2016 in 2616, podružnice št. 2367. Poštni čekovni račun: centrale št. 10533, podružnice št. 16138.

Uradne ure za stranke od 8. do 12.

IVAN BIZOVIČAR

umetni in trgovinski vrtnar

Ljubljana, Kolezijska ulica št. 16

priporoča cenjenemu občinstvu svoje bogato opremljeno vrtnarstvo, kakor tudi vence, šopke in trakove. Na razpolago ima večjo množino dekoracijskih dreves za dvorane in balkone. V zalogi so tudi cepljene vrtnice, visokodebelne in nizke, v raznih barvah. Spomladi vsakovrstne sadike najzlahotnejših cvetic in zelenjadi.

Vsa naročila za Ljubljano in izven nje se izvršujejo točno in solidno.

Cvetličarna v Ljubljani na Miklošičevi cesti št. 7 (palača Vzajemne posojilnice).

Telefon št. 26-68.

Brzojavke: Bizovičar vrtnar Ljubljana.

TOVARIŠI BOJEVNIKI!

Kadar pridete po opravkih v Vevče ter ste potrebni okrepčila in oddiha, obiščite staroznano gostilno pri „**Francetu**“ poleg papirnice, kjer boste postreženi z gorkimi in mrzlimi jedili in dobro kapljico.

Na razpolago kegljišče in senčnat vrt.

Se priporoča lastnik

ANŽUR FRANC, gostilničar
Vevče pri Devici Mariji v Polju.